

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky v Banskej Bystrici
Správa CHKO Cerová vrchovina

Program starostlivosti
prírodnej rezervácie Dálovský močiar
(územie európskeho významu)
na obdobie rokov 2018 - 2027

Rimavská Sobota 2017

Financované z prostriedkov Európskeho fondu
regionálneho rozvoja (ERDF) v rámci projektu:
Vypracovanie programov starostlivosti o vybrané chránené
územia zahrnuté v sústave NATURA 2000

1. Základné údaje

1.1. Číslo podľa štátneho zoznamu, ak je pridelené

Prírodná rezervácia Dálovský močiar je evidovaná v štátnom zozname osobitne chránených častí prírody Slovenskej republiky pod evidenčným číslom 1056.

1.2. Príslušnosť k európskej sústave chránených území a územiám medzinárodného významu

PR Dálovský močiar je územím európskeho významu SKUEV0365 Dálovský močiar, ktoré je uvedené vo výnose Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 3/2004 – 5.1 zo 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu (ďalej len „výnos MŽP SR č. 3/2004-5.1“).

PR Dálovský močiar sa nachádza v Chránenom vtáčom území (SKCHVÚ021) Poiplie, ktoré bolo vyhlásené vyhláškou Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 20/2008 Z. z. zo 7. januára 2008 (Obr. 1).

1.3. Kategória a názov územia

Prírodná rezervácia (PR) Dálovský močiar

1.4. Platný právny predpis o vyhlásení chráneného územia alebo medzinárodný doklad o zaradení lokality do sústavy území medzinárodného významu

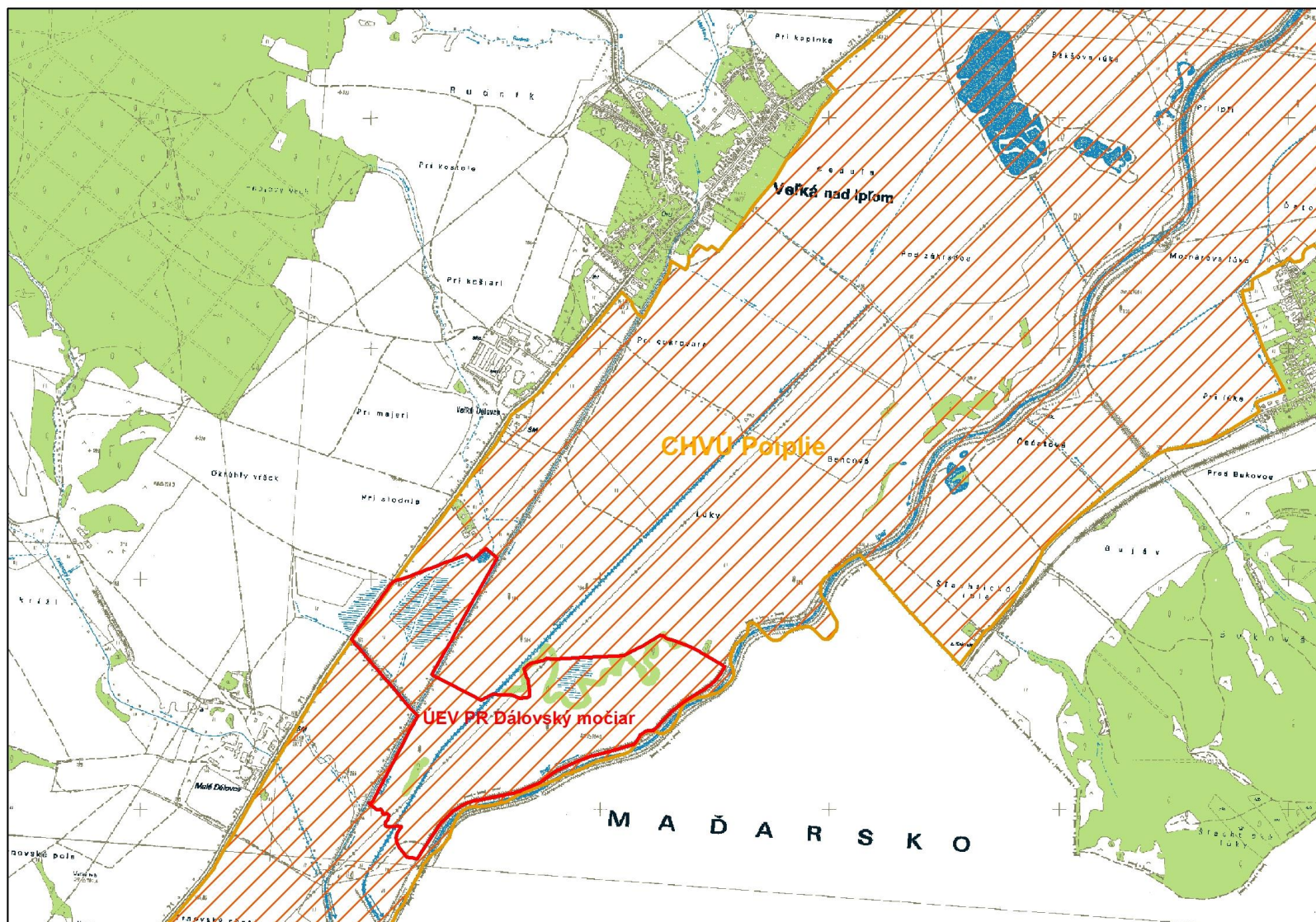
Pôvodná PR Dálovský močiar bola vyhlásená všeobecne záväznou vyhláškou Krajského úradu v Banskej Bystrici č. 1/1999 z 25. marca 1999 o vyhlásení prírodnej rezervácie Dálovský močiar a jej ochranného pásma. Vyhláškou Krajského úradu životného prostredia v Banskej Bystrici č. 6/2012 z 26. apríla 2012 bolo územie prevyhlásené na súčasnú výmeru a v území bol ustanovený 2., 4. a 5. stupeň ochrany. Ochranné pásmo nebolo osobitne vyhlásené a platí ochranné pásmo podľa § 17 ods. 7 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“), t.j. 100 m smerom von od hranice prírodnej rezervácie.

Výnosom MŽP SR č. 3/2004-5.1 bolo územie zaradené do národnej sústavy území európskeho významu a schválený Európskou komisiou Rozhodnutím č. 2008/26/ES z 13. novembra 2007, ktorým sa zaraďujú územie európskeho významu v rámci panónskeho biogeografického regiónu (tzv. A etapa).

1.5. Celková výmera chráneného územia a jeho ochranného pásma

Celková výmera PR Dálovský močiar je 82,4501 ha. V PR Dálovský močiar sú 3 zóny. Výmera zóny A je 15,1176 ha, platí tu 5.stupeň ochrany, výmera zóny B je 5,0250 ha, platí tu 4.stupeň ochrany a výmera zóny D je 62,3075 ha, platí tu 2.stupeň ochrany.

Obr. 1 Vymedzenie PR Dálovský močiar

SVM50 © Úrad geodézie, kartografie a katastra SR, 2000, č.040/010205-AG, Tematické spracovanie © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica, 2017

1.6. Súčasný stav predmetu ochrany

1.6.1. Prírodné pomery

Geológia územia je pomerne jednoduchá. Bezprostredným podložím sú kvartérne fluválne sedimenty (ílovité a hlinito-ílovité sedimenty v inundačnom území). Toto málo mocné súvrstvie pokrýva hrubšie súvrstvie morských pieskov. Všetky terciérne a mladšie

sedimenty sú „poznačené“ prítomnosťou neovulkanitov v bezprostrednom okolí. Údaje o podloží tohoto morského súvrstvia nie sú, dá sa predpokladať prítomnosť molasovitého súvrstvia (paleogén – rupel až eger) tzv. panvy budínskeho paleogénu, ktoré však nikde v tejto oblasti nevystupuje. V podloží paleogénu by malo byť veporidné kryštalinikum s prípadným obalom (perm a spodný trias).

Podľa geomorfologického členenia Slovenska (Atlas krajiny SR, 2002) patrí územie do provincie Západné Karpaty, subprovincie Vnútorne Západné Karpaty, oblasti Lučensko-Košická zníženina, celku Lučenská kotlina, podcelku Novohradské terasy. Jedná sa o územie s rovinatým až nepatrne zvlneným reliéfom.

Územie sa nachádza v povodí rieky Ipľ. Územím preteká Mašková (tok III. rádu) a jeho bezmenný pravostranný prítok. Chránené územie z východnej strany hraničí s Ipľom. Z hľadiska tvorby odtoku povrchových vôd patrí chránené územie do oblasti vrchovinnno-nízinnej, s dažďovo-snehovým typom režimu odtoku, s tvorbou akumulácie v období december - január, s vysokou vodnatosťou v období február – apríl, najvyšším priemerným mesačným prietokom v marci, najnižším v septembri.

Obr.2, 3, 4 Jarné záplavy, Foto: Balázs, Cs.

Charakteristika vegetácie

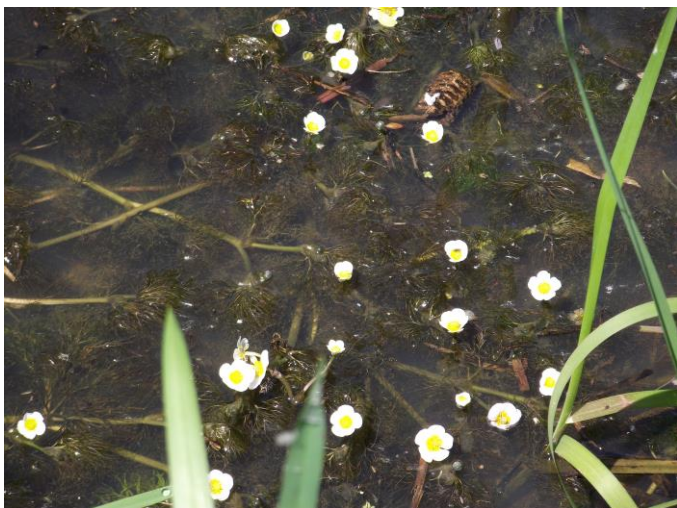
Chránené územie patrí do oblasti panónskej flóry (*Pannonicum*), obvod prametranskej xerothermnej flóry (*Matricum*), Ipel'sko-rimavská brázda (Dostál, Červenka, 1991). Reálna vegetácia je prezentovaná spoločenstvami stojatých vôd a močiarov, na relatívne suchšom území sú to kosné lúky. Tieto sú zastúpené komplexom biotopov Lk1 Nížinné a podhorské kosné lúky (biotop európskeho významu 6510) a Lk7 Psiarkové aluviálne lúky (biotop národného významu). Časť lúčnych porastov je pravidelne kosená, biotop Lk1 reprezentujú druhy ako ovsík obyčajný (*Arrhenatherum elatius*), reznáčka laločnatá (*Dactylis glomerata*), kostrava lúčna (*Festuca pratensis*), rebríček obyčajný (*Achillea millefolium*), ľadenec rožkatý (*Lotus corniculatus*), paštrnák siaty (*Pastinaca sativa*) a iné. Na vlhkejších miestach menia vzhľad lúk druhy biotopu Lk7, ako napr. psiarka lúčna (*Alopecurus pratensis*), kukučka lúčna (*Lychnis flos-cuculi*), pichliač sivý (*Cirsium canum*), krvavec lekársky (*Sanguisorba officinalis*), žltuška lesklá (*Thalictrum lucidum*) a žltuška žltá (*Thalictrum flavum*).

Plynulý prechod k mokraďovej vegetácii závisí predovšetkým od výšky hladiny stagnujúcej vody a obsahu živín. Na stanovištiach, kde hladina podzemnej vody v terestrickej ekofáze klesá natoľko, že dochádza k vysušaniu pôdneho povrchu prevláda vegetácia vysokých ostríc (biotop národného významu Lk10) s výskytom viacerých druhov ostríc – napr. ostrica pobrežná (*Carex riparia*), ostrica štíhla (*Carex acuta*), ostrica čiernoklasá (*Carex melanostachya*) a iných druhov – napr. karabinec európsky (*Lycopus europaeus*), čerkáč obyčajný (*Lysimachia vulgaris*), záružlie močiarné (*Caltha palustris*), kostihoj lekársky (*Symphytum officinale*).

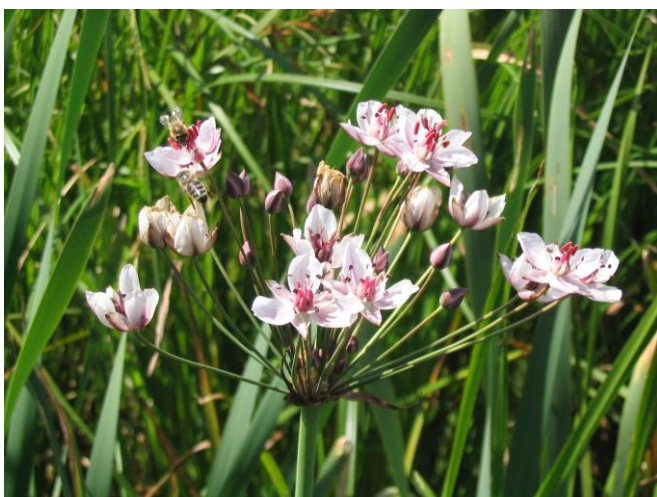
Taktiež je tu zastúpený biotop Lk11 Trstinové spoločenstvá mokradí s charakteristickou trst'ou obyčajnou (*Phragmites australis*), kosatcom žltým (*Iris pseudacorus*), pálkou širokolistou (*Typha latifolia*) a ježohlavom vzpriameným (*Sparganium erectum*).

Na zaplavovaných a obnažovaných lokalitách priestor osídľuje biotop Lk9 Zaplavované travné spoločenstvá s druhmi ako psiarka kolienkatá (*Alopecurus geniculatus*), psinček výbežkatý (*Agrostis stolonifera*), sitina rozložitá (*Juncus effusus*), nátržník husí (*Potentilla anserina*), iskerník plazivý (*Ranunculus repens*).

Na miestach so stálou hladinou vody môžeme pozorovať spoločenstvá otvorenej hladiny (biotop európskeho významu 3150), k floristicky najjednoduchším spoločenstvám patria štruktúrne jedno až dvojvrstvové spoločenstvá voľne plávajúcich formácií vodných rastlín so žaburinkou menšou (*Lemna minor*). V kanáli, kde nie je počas celého roku voda, po jej opadnutí sa formujú spoločenstvá typické pre stanovištia s kolísajúcou vodnou s haluchovkou vodnou (*Oenanthe aquatica*) a okrasou okolíkatou (*Butomus umbellatus*).

Obr. 5 Druhy rodu močiarka sú na Slovensku zákonom chránené. Vyskytuje sa v stojatých a pomaly tečúcich vodách. Foto: Garayová, J.

Obr. 6 Ochrata okolikátá (*Butomus umellatus*) je štíhla rastlina s vysokou stonkou. Rastie na okrajoch vodných plôch. Má zvinuté, stredne zelené listy, kvety tvoria vrcholový okolík a sú ružovej farby. U nás na Slovensku je to ohrozený druh v kategórii zraniteľný. Foto: Belanová, E.

Zoologická charakteristika

Podľa Atlasu krajiny SR (2002) patrí záujmové územie zoogeograficky v terestrickom biocykle do provincie stepí, do panónskeho úseku. V limnickom biocykle do pontokaspickej provincie, do podunajského okresu, stredoslovenskej časti.

V záujmovom území boli uskutočnené čiastkové **výskumy stavovcov (Vertebrata):**

- čiastočný výskum stavovcov (v r. 1992-1993, 1997 – Rezervačná kniha PR Dálovský močiar),
- v roku 2010 výskum obojživelníkov a plazov v rámci projektu “Komplexný výskum mokradí v povodí rieky Ipel’ a vypracovanie zoznamov druhov a ich spoločenstiev – HUSK0801/066“,

- v rokoch 2010 – 2015 v rámci projektu ŠF Vtáky 1 a ŠF Vtáky 2 boli realizované mapovania cieľových druhov vtákov CHVÚ Poiplie,
- v rokoch 2013 – 2015 v rámci projektu ŠF Monitoring v území prebehli monitoriny druhov obojživelníkov kunka červenobruchá (*Bombina bombina*) a rosnička zelená (*Hyla arborea*) na trvalých monitorovacích plochách (TML),
- v rokoch 2013 – 2015 v rámci projektu ŠF 131 PS boli v území vykonané základné výskumy vybraných skupín stavovcov (obojživelníky, plazy, cicavce - vydra riečna a bobor vodný) a v roku 2015 špecifický výskum netopierov,

Okrem vyššie uvedených výskumov boli v záujmovom území uskutočnené mapovania ŠOP SR, S-CHKO Cerová vrchovina, počas bežných terénnych obhliadok.

Výskum rýb (Osteichthyes) v záujmovom území (na toku Mašková) doposiaľ nebol uskutočnený.

Z obojživelníkov (Amphibia) sa v území vyskytuje kunka červenobruchá (*Bombina bombina*), hrabavka škvrnitá (*Pelobates fuscus*), mlok dunajský (*Triturus dobrogicus*), ropucha bradavičnatá (*Bufo bufo*), ropucha zelená (*Bufo viridis*), rosnička zelená (*Hyla arborea*), skokan rapotavý (*Rana ridibunda*), skokan štíhly (*Rana dalmatina*).

Obr. 7 Rosnička zelená (*Hyla arborea*) Foto: Papáčová, L.

Z plazov (Reptilia) sa v území vyskytuje jašterica bystrá (*Lacerta agilis*) a užovka obojková (*Natrix natrix*).

Z triedy vtákov (Aves) bol v území zaznamenaný výskyt druhov (v období 2005 – 2015):

Hniezdiace druhy: bažant poľovný (*Phasianus colchicus*), brhlík lesný (*Sitta europea*), drozd čierny (*Turdus merula*), drozd čvikoťavý (*Turdus pilaris*), drozd plavý (*Turdus philomelos*), glezg hrubozobý (*Coccothraustes coccothraustes*), holub hrivnák (*Columba palumbus*), hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*), chriaštel' vodný (*Rallus aquaticus*), kanárik záhradný (*Serinus serinus*), kaňa močiarna (*Circus aeruginosus*), kaňa popolavá (*Circus pygargus*), kolibkárík čipčavý (*Phylloscopus collybita*), kúdeľníčka lužná (*Remiz pendulinus*),

kukučka jarabá (*Cuculus canorus*), mlynárka dlhochvostá (*Aegithalos caudatus*), myšiarka ušatá (*Asio otus*), myšiak lesný (*Buteo buteo*), penica čiernohlavá (*Sylvia atricapilla*), penica hnedokridla (*Sylvia communis*), penica jarabá (*Sylvia nisoria*), penica popolavá (*Sylvia curruca*), pinka lesná (*Fringilla coelebs*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), pŕhl'aviar čiernohlavý (*Saxicola torquata/rubicola*), škorec lesklý (*Sturnus vulgaris*), škovránok poľný (*Alauda arvensis*), sliepočka zelenonohá (*Gallinula chloropus*), slávik krovinový (*Luscinia megarhynchos*), sojka škriekavá (*Garrulus glandarius*), sýkorka bielolíca (*Parus major*), sýkorka belasá (*Parus caeruleus*), sýkorka lesklohlavá (*Parus palustris*), stehlík konopiar (*Carduelis cannabina*), stehlík pestrý (*Carduelis carduelis*), stehlík zelený (*Carduelis chloris*), straka čiernozobá (*Pica pica*), strakoš červenochrbtý (*Lanius collurio*), strnádka lúčna (*Miliaria calandra*), strnádka trst'ová (*Emberiza schoeniclus*), strnádka žltá (*Emberiza citrinella*), svrčiak riečny (*Locustella fluviatilis*), svrčiak slávikovitý (*Locustella luscinioides*), svrčiak zelenkavý (*Locustella naevia*), trasochvost žltý (*Motacilla flava*), trsteniarik pásikový (*Acrocephalus schoenobaenus*), trsteniarik škriekavý (*Acrocephalus arundinaceus*), trsteniarik spevavý (*Acrocephalus palustris*), vlha hájová (*Oriolus oriolus*), vrabec poľný (*Passer montanus*), vrana túlavá (*Corvus corone*)

Migrujúce a zimujúce druhy: bocian biely (*Ciconia ciconia*), bocian čierny (*Ciconia nigra*), bučiačik močiarny (*Ixobrychus minutus*), bučiak nočný (*Nycticorax nycticorax*), čajka malá (*Larus minutus*), čajka smeživá (*Larus ridibundus*), cíbik chochlatý (*Vanellus vanellus*), d'atel' čierny (*Dryocopus martius*), d'atel' hnedkavý (*Dendrocopos syriacus*), dážďovník tmavý (*Apus apus*), d'atel' prostredný (*Dendrocopos medius*), dudok chochlatý (*Upupa epops*), holub plúžik (*Columba oenas*), hrdlička záhradná (*Streptopelia decaocto*), hus bieločelá (*Anser albifrons*), hus divá (*Anser anser*), hus siatinná (*Anser fabilis*), hýľ lesný (*Pyrrhula pyrrhula*), chochlačka sivá (*Aythya ferina*), chochlačka vrkočatá (*Aythya fuligula*), chrapkáč poľný (*Crex crex*), chriašť bodkovaný (*Porzana porzana*), chriašť malý (*Porzana parva*), jastrab krahulec (*Accipiter nisus*), jastrab lesný (*Accipiter gentilis*), kačica divá (*Anas platyrhynchos*), kačica hvízdavá (*Anas penelope*), kačica chrapkavá (*Anas crecca*), kačica hrapľavá (*Anas querquedula*), kačica lyžiačiarka (*Anas clypeata*), kačica ostrochvostá (*Anas acuta*), kalužiak močiarny (*Tringa glareola*), kalužiak perlavý (*Tringa ochropus*), kalužiak riečny (*Actitis hypoleucos*), kalužiak sivý (*Tringa nebularia*), kaňa sivá (*Circus cyaneus*), krakavec čierny (*Corvus corax*), kráľíček zlatohlavý (*Regulus regulus*), krutihlav hnedý (*Jynx torquilla*), kormorán veľký (*Phalacrocorax carbo*), kolibkárík spevavý (*Phylloscopus trochilus*), kôrovník dlhoprstý (*Certhia familiaris*), ľabtuška lesná (*Anthus trivialis*), ľabtuška lúčna (*Anthus pratensis*), močiarnica mekotavá (*Gallinago gallinago*), muchárik bielookrý (*Ficedula albicollis*), muchár sivý (*Muscicapa striata*), pobrežník bojovný (*Philomachus pugnax*), potápka hnedá (*Tachybaptus ruficollis*), pŕhl'aviar červenkastý (*Saxicola rubetra*), oriešok hnedý (*Troglodytes troglodytes*), orol krikl'avý (*Aquila pomarina*), škovránok stromový (*Lullula arborea*), slávik červienka (*Erithacus rubecula*), sokol kobec (*Falco columbarius*), sokol lastovičiar (*Falco subbuteo*), sokol myšiar (*Falco tinnunculus*), stehlík čízavý (*Carduelis spinus*), strakoš sivý (*Lanius excubitor*), trasochvost biely (*Motacilla alba*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), včelárik zlatý (*Merops apiaster*), volavka biela (*Egretta alba*), volavka popolavá (*Ardea cinerea*), vrchárka modrá (*Prunella modularis*), žlna zelená (*Picus viridis*), žltochvost domový (*Phoenicurus ochruros*).

Cieľové druhy vtákov v CHVÚ Poiplie vyskytujúce sa na lokalite PR Dálovský močiar sú: bocian biely (*Ciconia ciconia*), bučiačik močiarny (*Ixobrychus minutus*), kaňa močiarna

(*Circus aeruginosus*), chriašť bodkovaný (*Porzana porzana*), chriašť malý (*Porzana parva*), penica jarabá (*Sylvia nisoria*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*) a prhl'aviar čiernohlavý (*Saxicola torquata/rubicola*).

Obr. 8 Kaňa močiarna (*Circus aeruginosus*) Foto: Harvančík, S.

Z triedy cicavcov (Mammalia) bol zaznamenaný výskyt chránených druhov: bobor vodný (*Castor fiber*), jež bledý (*Erinaceus concolor*), netopier hrdzavý (*Nyctalus noctua*) netopier pozdný (*Eptesicus serotinus*), netopier (*Myotis mystacinus/branchi/alcathoe*) a vydra riečna (*Lutra lutra*).

V záujmovom území bol uskutočnený **výskum bezstavovcov (Evertebrata):**

- čiastočný výskum vybraných taxonomických skupín bezstavovcov (v r. 1992-1993, 1997 - Rezervačná kniha PR Dálovský močiar),
- výskum rovnokrídlovcov (Orthoptera) a modlivky (Mantodea) vybraných lokalít Novohradu (Južné Slovensko),
- výskum mäkkýšov vodných nádrží Novohradu a ich okolia,
- v roku 2010 výskum vybraných taxonomických skupín bezstavovcov v rámci projektu "Komplexný výskum mokradí v povodí rieky Ipel' a vypracovanie zoznamov druhov a ich spoločenstiev – HUSK0801/066“,
- v rokoch 2014 – 2015 v rámci projektu ŠF 131 PS boli v území vykonané základné výskumy vybraných skupín (motýle, chrobáky).

Okrem vyššie uvedených výskumov boli v záujmovom území uskutočnené mapovania ŠOP SR, S-CHKO Cerová vrchovina, počas bežných terénnych obhliadok.

Z chránených druhov kôrovcov (Crustacea) bol zaznamenaný výskyt druhu štitovec jarný (*Lepidurus apus*).

Z ekosoziologicky a faunisticky významných druhov rovnokrídlovcov (Orthoptera) v území boli zistené: eurosibírsky druh koník žltopásy (*Mecostethus grossus*), indikátor zachovalých mokrých lúk a mokradí a chránený druh národného významu modlivka zelená (*Mantis religiosa*).

Z chránených druhov chrobákov (Coleoptera) európskeho významu sa tu vyskytuje roháč obyčajný (*Lucanus cervus*). Ďalšie ekosozologicky a faunisticky významné druhy chrobákov sú: *Anacaena globulus*. Reofilný druh, viazaný na prietochné zarastené kanály a menšie vodné toky. Na Slovensku sú jeho populácie ohrozené hydrologickými úpravami vodných tokov. Vedený v kategórii ohrozený. Zistený v plytkom kanáli pri JZ cípe sledovaného územia v priebehu obidvoch rokov.

Caccobius schreberi, vedený v kategórii zraniteľný. Zbieraný na pasienku pri vodnom kanáli v JZ cípe sledovaného územia v priebehu obidvoch rokov.

Pomatinus substriatus – výskyt tohto semiakvatického druhu je na Slovensku veľmi vzácny a lokálny. Zbieraný počas oboch rokov v kanáliku v JZ časti sledovaného územia.

Z chránených druhov motýľov (Lepidoptera) tu boli zaznamenané druhy: modráčik krvavcový (*Phengaris teleius*), pestroň vlkovcový (*Zerynthia polyxena*) a ohniváček veľký (*Lycaena dispar*). Z ekosozologicky a faunisticky významných druhov motýľov tu žije: perleťovec ostružinový (*Brenthis daphne*), súmračník slezový (*Carcharodus alceae*), hnedáček nevädzový (*Melitaea phoebe*), piadivka mnohočiara (*Costaconvexa polygrammata*), psota *Dichomeris barbeta*, *Helcystogramma albinervis*, *Spiris striata*, *Athetis lepigone*, *Senta flammea*.

Obr. 8 Pestroň vlkovcový (*Zerynthia polyxena*) Foto: Balázs, Cs.

1.6.2. Stručný popis predmetu ochrany

Predmetom ochrany chráneného územia sú v zmysle štandardných dátových formulárov (SDF) biotopy európskeho významu: **Vo2 (3150) Prirodzené eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a /alebo ponorených cievnatých rastlín typu *Magnopotamion* alebo *Hydrocharition*** a **Lk1 (6510) Nížinné a podhorské kosné lúky**.

Počas mapovania rastlinných biotopov v r. 2014 (R. Hrivnák) nebol potvrdený výskyt biotopu 6430 – Vysokobylinné spoločenstvá na vlhkých lúkach a predmet ochrany bol upravený podľa reálneho stavu z výsledkov mapovania.

Tab. 1 Predmety ochrany PR Dálovský močiar

kód biotopu	kód Natura 2000 (biotop EV)	názov biotopu
Vo2	3150	Prirodzené eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a /alebo ponorených cievnatých rastlín typu <i>Magnopotamion</i> alebo <i>Hydrocharition</i>
Lk1	6510	Nížinné a podhorské kosné lúky

Predmetom ochrany sú tiež biotopy druhov:

- biotopy druhov živočíchov európskeho významu:
 - **roháč obyčajný (*Lucanus cervus*)**
 - **kunka červenobruchá (*Bombina bombina*)**
 - **vydra riečna (*Lutra lutra*)**

Roháč obyčajný (*Lucanus cervus*)

Opis druhu a bionómia: Je najväčší vo voľnej prírode sa vyskytujúci druh chrobáka na Slovensku s typickým pohlavným dimorfizmom. Samčeky sú 35 – 90 mm dlhé a na hlave majú veľké, na konci rozvetvené hryzadlá, ktoré tvoria približne 1/3 dĺžky ich tela. Samičky

sú 25 – 50 mm veľké, hryzadlá majú oveľa menšie. Obe pohlavia sú celkovo sivočiernej farby, hryzadlá a krovky majú gaštanovočierne. Roháče žijú v starých listnatých, hlavne svetlých dubových lesoch, ale aj na pasienkoch so solitérnymi listnatými stromami, v starých parkoch a záhradách. Imága (dospelé jedince) sa objavujú v máji a v júni.

Obr. 9 Roháč obyčajný (*Lucanus cervus*) Foto: Gális, R.

Pária sa za teplé letné dni, kedy často na kmeňoch starých stromov môžeme vidieť samčekov bojovať o priazeň samičky. Pária sa na stromoch v miestach, kde zo stromov vyteká miazga. Samičky kladú vajíčka do práchnivejúcich kmeňov starých stromov (hlavne duby, gaštany, jasene, čerešne a bresty). Larvy sa tu vyvíjajú viac rokov, živia sa práchnivejúcimi časťami stromov. Kuklia sa v zemi v blízkosti stromov, kde sa vyvíjali. Imága sa liahnu na jeseň, zo schránky vyliezajú až na jar v ďalšom roku ich života. Dospelé jedince sa živia miazgou, šťavou poranených stromov. Druh z dôvodu absencie lesného porastu na lokalite má len sporadický výskyt. Výskyt druhu bol zaznamenaný na solitérnych stromoch a boli zaznamenané aj výskyt prelietajúcich jedincov nad lokalitou. Vo všeobecnosti ponechanie starých solitérnych stromov prispieva k zlepšeniu stavu biotopu druhu.

Kunka červenobruchá (*Bombina bombina*)

Tento druh obojživelníka dorastá do dĺžky 40 – 50 mm. Má sploštené telo, krátke nohy, na rozdiel od príbuznej kunky žltobruchej aj špicatejšie zakončenú hlavu. Na pokožke má čierne bradavky bez ostrého zakončenia. Chrbát má tmavosivý až šedozelený s oválnymi tmavými škvrnami. Na brušnej strane prevláda čierna farba s množstvom bielych bodiek, oranžové až červené škvrny na bruchu sú menšie ako žlté škvrny u kunky žltobruchej. Ozýva sa typickým, pomalým, melancholickým hlasom: unk-unk-unk – ktorý, je o niečo hlasnejší ako hlas kunky žltobruchej.

Vyskytuje sa hlavne v nížinách do 250 m n.m. V rozmnožovacom štádiu obýva hlavne močiare, periodicky zaplavené lúky a vodné nádrže s hustou vegetáciou. Samičky kladú vajíčka na vodné rastliny v malých chumáčikoch. Z vajíčok sa vyvíjajú larvy - žubrienky, ktoré metamorfujú na malé žabky za 2,5 mesiace. V letnom období sa vzdďľuje od vody len málo, jedince vo vodnom prostredí ostávajú až do jesene. Zimuje v pôde, medzi kameňmi a koreňmi stromov.

Obr.10 Kunka červenobruchá (*Bombina bombina*)

Foto: Balázs, Cs.

Vydra riečna (*Lutra lutra*)

Je šelma, značne prispôsobená životu vo vode. Tvar tela je podlhovastý, na nohách medzi prstami má plávajúce blany. Hmotnosť dospelých jedincov varíruje medzi 7-13 kg, celková dĺžka tela do 1,3 m. Zafarbenie je hnedé, na krku a pod bruškom svetlé. Potravne je viazaná na toky s dostatkom potravných možností. Ako reprodukčné biotopy uprednostňuje brehy tokov zarastené drevinami, krovinami, kde má podzemnú noru. Pári sa najčastejšie koncom zimy, v podzemnej nore rodí 2-3 (5) mláďat. Aktívna je najmä v noci a za súmraku,

v zimných mesiacoch aj cez deň. Živí sa hlavne rybami a kôrovcami, obojživelníkmi, hmyzom, menej vodnými cicavcami a vtákmi.

Odporúčaný manažment: z dôvodu zabezpečenia priaznivého stavu druhu je potrebné zabezpečiť vhodný stav vodného režimu, ochranu brehového porastu tokov a čistotu vodných tokov.

1.6.3. Hodnotenie stavu predmetu ochrany, stanovenie priorít ochrany

Hodnotenie stavu biotopov európskeho významu, ktoré sú uvedené ako predmet ochrany podľa štandardných dátových formulárov (SDF).

Tab. 2 Hodnotenie stavu predmetov ochrany PR Dálovský močiar

Hodnotenie biotopov							
biotop	reprezentatívnosť na lokalite	relatívna rozloha na lokalite	zachovanosť na lokalite	stav biotopu v území	stav biotopu v bioregión	cieľ ochrany	priorita
3150	B	C	C	B	U1	Nutné zlepšenie stavu v území	Stredná
6510	C	C	C	C	U1	Nutné zlepšenie stavu v území	Stredná

Vysvetlivky k tabuľke:

A – priaznivý – výborný, B – priaznivý – dobrý, C – nepriaznivý – narušený, D – nepriaznivý – nevyhovujúci
FV – priaznivý, U1 – nepriaznivý – nevyhovujúci, U2 – nepriaznivý – zlý (Polák, Saxa 2005)

Nastavenie priority cieľa ochrany je vo väzbe na stav biotopu v bioregión, tzn. v týchto konkrétnych prípadoch, keď je stav biotopu v celom bioregión nepriaznivý – zlý, je najvyššia priorita v rámci celého bioregiónu stav biotopu zlepšiť. Konkrétny cieľ ochrany je viazaný na stav biotopu v území. V prípade stavu biotopu priaznivý – výborný, je potrebné tento stav udržať, aby prípadné zhoršenie nemalo vplyv na celkové hodnotenie stavu biotopu v bioregión a v ostatných prípadoch je potrebné dosiahnuť zlepšenia stavu v území, čo môže prispieť k zlepšeniu stavu biotopu v bioregión. Grafické znázornenie v tabuľke je vo forme „semaforových farieb“ – zelená znamená, že situácia je v poriadku, oranžová znamená stav pohotovosti, červená – pozor, situáciu je potrebné riešiť.

Tab. 3 Hodnotenie stavu predmetov ochrany PR Dálovský močiar

Hodnotenie druhov							
druh	relatívna početnosť v území	zachovanosť populácie v území	stav izolovanosti populácie v území	celkový stav populácie v území	stav druhu v bioregión	cieľ ochrany	priorita
<i>Lucanus cervus</i>	C	C	B	C	FV	nutné udržanie stavu v území	nízka
<i>Bombina bombina</i>	B	B	B	B	U1	nutné zlepšenie stavu v území	stredná
<i>Lutra lutra</i>	B	B	B	B	U1	nutné zlepšenie stavu v území	stredná

Vysvetlivky k tabuľke:

A – priaznivý – výborný, B – priaznivý – dobrý, C – nepriaznivý – narušený, D – nepriaznivý – nevyhovujúci
FV – priaznivý, U1 – nepriaznivý – nevyhovujúci, U2 – nepriaznivý – zlý

Nastavenie priority cieľa ochrany je vo väzbe na stav druhu v bioregión. Konkrétny cieľ ochrany je viazaný na stav druhu v území. V prípade stavu druhu priaznivý - výborný, je potrebné tento stav udržať, aby prípadné zhoršenie nemalo vplyv na celkové hodnotenie stavu druhu v bioregión a v ostatných prípadoch je potrebné dosiahnuť zlepšenia stavu v území, čo môže prispieť k zlepšeniu stavu druhu v bioregión. Grafické znázornenie v tabuľke je vo forme „semaforových farieb“ – zelená znamená, že situácia je v poriadku, oranžová znamená stav pohotovosti, červená – pozor, situáciu je potrebné riešiť.

Definovanie priaznivého stavu roháča obyčajného (*Lucanus cervus*) v PR Dálovský močiar

V súčasnosti nemáme o veľkosti populácie roháča obyčajného na lokalite relevantné údaje. Počas terénnych mapovaní boli zistené len ojedinelé registrovania jedincov – imág resp. skelety uhynutých jedincov. Výskyt druhu v území má sporadický charakter, jedná sa skôr o migrujúce jedince z blízkych dubových lesov, kde predpokladáme dobrú kvalitu jeho populácie. Druh nemá na lokalite PR Dálovský močiar k svojmu vývinu dostatok vhodných podmienok – staré solitérne stromy (najmä duby). Pásienok a aluviálne lúky bez dostatočného množstva starých stromov (najmä dubov) nie je hlavným biotopom druhu. Z uvedených dôvodov zachovalosť populácie charakterizujeme ako nepriaznivú – narušenú.

Pre relatívnu početnosť, zachovalosť populácie roháča obyčajného na lokalite udávame priaznivý stav hodnotený stupňom C - narušený. Stav izolácie populácie druhu je v priaznivom B/dobrom stave. Celkový stav druhu v území je hodnotený stupňom C – nepriaznivý - narušený. Cieľom opatrení v území zachovať stav druhu minimálne na aktuálnom stave – v kategórii C.

Definovanie priaznivého stavu kuny červenobruchej (*Bombina bombina*) v PR Dálovský močiar

Veľkosť populácie kuny červenobruchej na lokalite predpokladáme na úrovni viac ako 5000 adultných jedincov. Populácia druhu je rozšírená na veľkom území (Poiplie), na lokálne populácie má vplyv najmä vodný režim územia, ktorý je v časti územia narušený. Populácia kuny červenobruchej v PR Dálovský močiar nie je izolovaná od ostatnej populácie tohto druhu v Poiplí, avšak rozsiahle orné pôdy znamenajú pre druh faktor s nepriaznivým vplyvom.

Rovnako relatívna početnosť, zachovalosť populácie a stav izolácie populácie druhu u kuny červenobruchej v PR je hodnotené stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Na základe tohto je aj celkový stav druhu v území hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav a cieľom opatrení v rámci realizácie programu starostlivosti je zlepšiť priaznivý stav druhu na úroveň A – dobrý.

Definovanie priaznivého stavu vydry riečnej (*Lutra lutra*) v PR Dálovský močiar

V súčasnosti nemáme o veľkosti populácie vydry riečnej na lokalite relevantné údaje. Počas obhliadok na mieste monitoringu (pod mostom na toku Mašková) boli zisťované pobytové znaky druhu (močovo-trusové znaky, stopa). Frekvenciu výskytu druhu na lokalite je 71 % (počet návštev n = 14, počet registrácie druhu 10, 10/14). Populáciu vydry riečnej v území môžeme charakterizovať ako dobrú, avšak v intenzívnej poľnohospodárskej krajine výrubu brehových porastov, znečistenie tokov znamenajú pre druh faktor s nepriaznivým vplyvom. Populácia nie je izolovaná.

Rovnako relatívna početnosť, zachovalosť populácie a stav izolácie populácie druhu u vydry riečnej je v PR hodnotené stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Na základe tohto je

aj celkový priaznivý stav druhu v území hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav a cieľom opatrení v rámci realizácie programu starostlivosti je zlepšiť priaznivý stav druhu na úroveň A – dobrý, priaznivý stav prostredníctvom ochrany biotopu.

1.6.4. Hodnotenie ďalších osobitných záujmov ochrany prírody a krajiny v území

Pre územie je významný aj výskyt biotopu národného významu Lk7 Psiarkové aluviálne lúky, ktorý bol potvrdený mapovaním v r. 2014. Jeho stav je hodnotený ako dobrý a udržanie takéhoto stavu, prípadne jeho zlepšenie je možné pravidelným kosením (podľa možnosti ľahkou mechanizáciou v prípade pretrvávajúceho zamokrenia v letnom období). Biotop Lk7 veľmi citlivo reaguje na zmeny vodného režimu pôdy, charakteristická je zvýšená hladina podzemnej vody v jarnom období a zvyčajné presychanie pôdneho povrchu v lete.

Pre územie sú významné aj výskyt biotopov druhov ohniváček veľký (*Lycaena dispar*), modráčik krvavcový (*Phengalis teleius*) a mlok dunajský (*Triturus dobrogicus*). Tieto druhy boli zaznamenané v r. 2014 a 2015 v rámci mapovania motýľov a obojživelníkov. Na základe ďalších výskumov a monitoringov je možné ich zaradiť medzi ďalšie predmety ochrany PR Dálovský močiar. Stav biotopov týchto druhov je možné/potrebné zlepšiť opatreniami navrhovanými pre zlepšenie stavu biotopov a biotopov druhov už existujúceho predmetu ochrany.

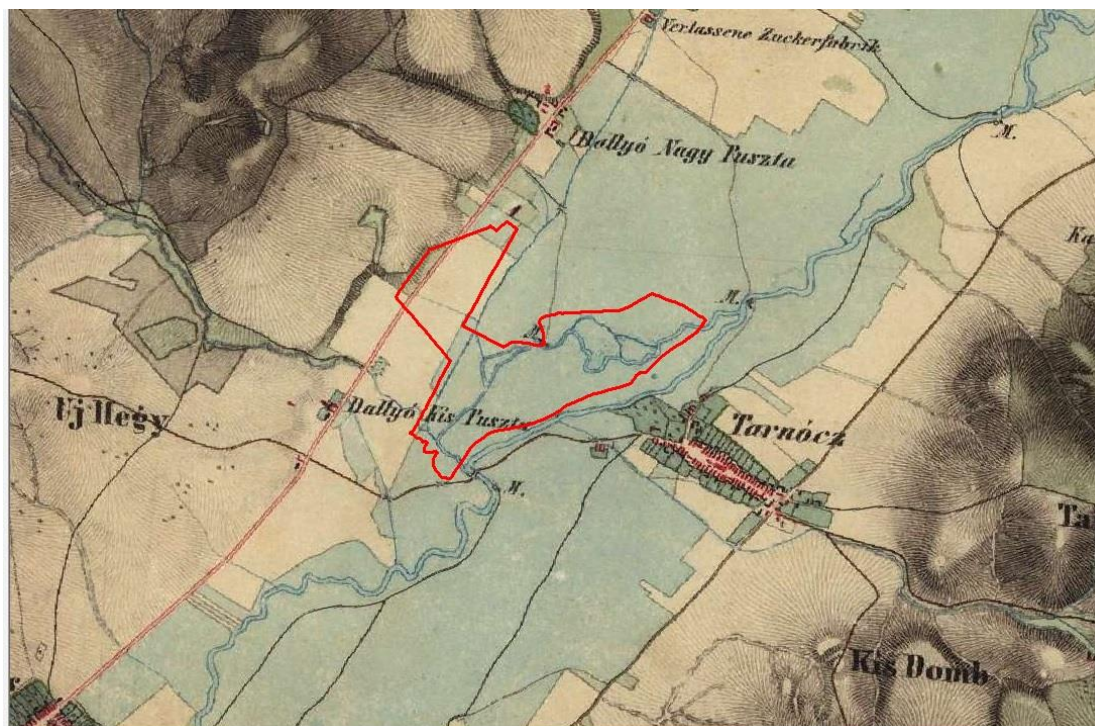
Celé územie PR Dálovský močiar je prekryté CHVÚ Poiplie, kde platia ustanovenia podľa vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 20/2008 Z. z. Pre územie sú významné výskyt biotopov cieľových druhov vtákov CHVÚ Poiplie, a to bocian biely (*Ciconia ciconia*), kaňa močiarna (*Circus aeruginosus*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), chriašť bodkovaný (*Porzana porzana*), chriašť malý (*Porzana parva*), prhl'aviar čiernohlavý (*Saxicola rubicola*) a penica jarabá (*Sylvia nisoria*). V súčasnosti sa vypracováva aj Program starostlivosti o CHVÚ Poiplie (<http://www.sopsr.sk/ps.chvu2/files/Poiplie.pdf>).

Podľa RÚSES okresu Lučenec je Močiar pri Veľkých Dálovciach aj samotná PR Dálovský močiar zahrnutá medzi genofondovo významné lokality, významné hlavne z dôvodu ochrany močiarnych a vodných biocenóz a to predovšetkým na ochranu obojživelníkov a močiarnych druhov vtákov. Do územia čiastočne zasahuje regionálne hydrické biocentrum Mlyn. Odporúča sa toto regionálne biocentrum plne sfunkčnit' revitalizačnými opatreniami. Vhodné je oživiť kontaktnú zónu mŕtvych ramien s tokom Ipl'a. Alúvium Ipl'a je zaradené medzi významné biokoridory (hraničná rieka s medzinárodným významom). Tok Ipl'a je navrhovaný do sústavy chránených území Natura 2000, tzv. C etapa, hlavne z dôvodu chránených druhov rýb.

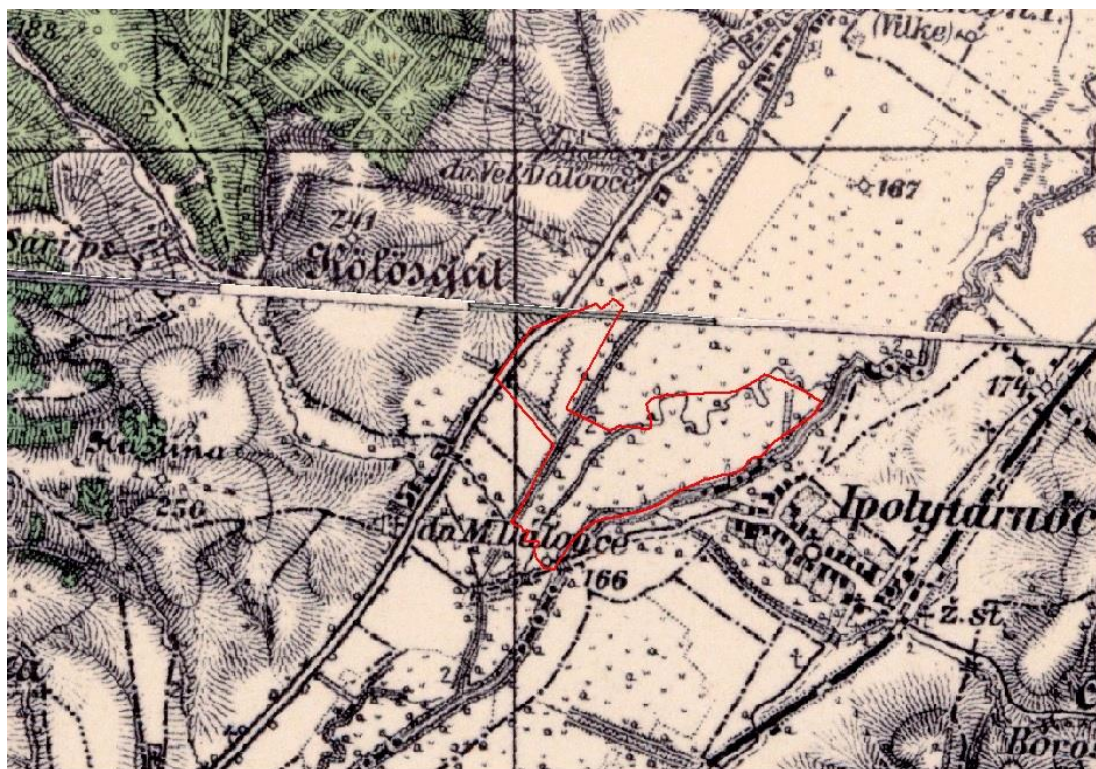
2. Socioekonomické pomery (využívanie územia a jeho okolia) pozitívne a negatívne faktory)

2.1. Historický kontext

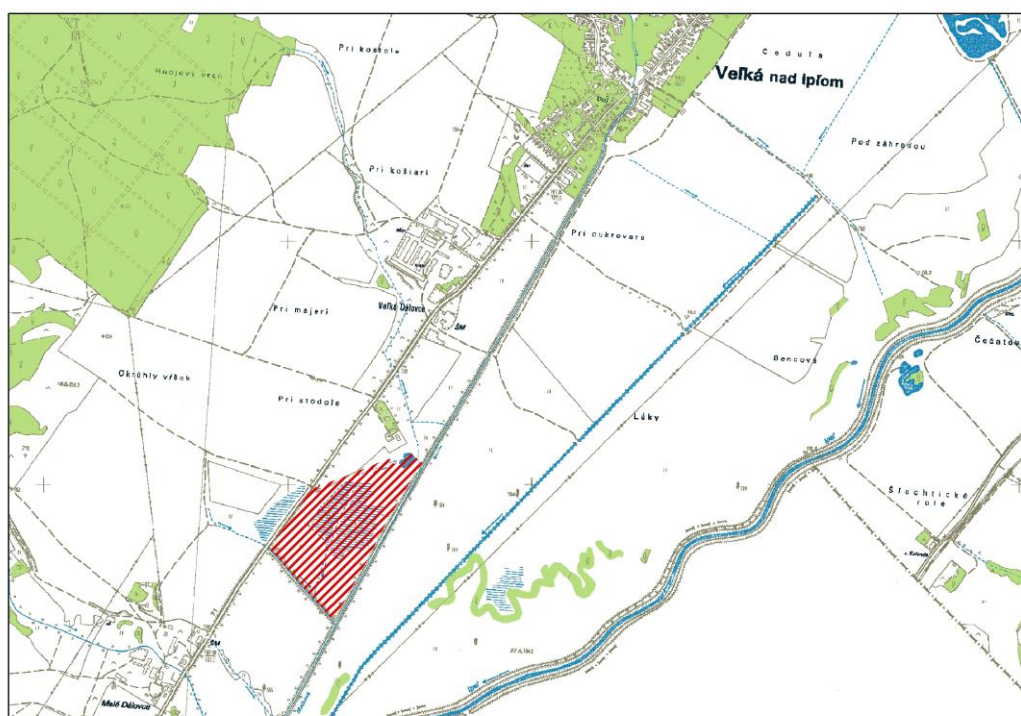
Územie bolo v prvej polovici 20 storočia využívané najmä na pastvu hospodárskych zvierat (hlavne hovädzieho dobytku) a na kosenie, v častiach s terénnymi depresiami sa zachovala močiarna vegetácia, vedľa tokov Ipeľ a Mašková sa zachovali fragmenty drevinovej brehovej vegetácie, v malých fragmentoch zvyšky mäkkého lužného lesa. Na území zóny A boli pestované ešte cca pred 50 rokmi poľnohospodárske kultúry na ornej pôde. Na okraji tejto plochy boli vybudované 2 odvodňovacie kanály, ktoré odvádzali povrchové vody do toku Mašková. Odvodňovacie kanály sú v súčasnosti zanesené sedimentom, sú nefunkčné. Mokrad' s otvorenou vodnou plochou vznikla nefunkčnosťou odvodňovacích kanálov. Lúky v zóne B boli pred 10 rokmi čiastočne zorané.

Obr. 11 Prvé vojenské mapovanie r. 1763 – 1787 (zdroj podkladovej mapy: <http://mapire.eu/en/maps/>)

Obr. 12 Druhé vojenské mapovanie r. 1810 – 1869 (zdroj podkladovej mapy:
<http://mapire.eu/en/maps/>)

Obr. 13 Lokalizácia pôvodnej PR Dálovský močiar (pred Vyhláškou KÚŽP BB č.6/2012)

Vyhotovené cez službu WMS

<http://nipi.sazp.sk/arcgis/services/podklady/zbgis10r/MapServer/WMServer/?>,

Tematické spracovanie © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica, S CHKO Cerová vrchovina 2015

2.2. Stručný opis aktuálneho stavu

PR Dálovský močiar (územie európskeho významu) je vyhlásené vyhláškou Krajského úradu životného prostredia v Banskej Bystrici č. 6/2012 z 26. apríla 2012, platnosťou od 1.6.2012. Celková výmera PR Dálovský močiar je 82,3 ha. Podľa uvedenej vyhlášky sú v území vyčlenené 3 zóny – zóna A (s 5. stupňom ochrany, 14,9 ha), zóna B (so 4. stupňom ochrany, 5,13 ha) a zóna D (s 2. stupňom ochrany, 62,27 ha). Zóny sú totožné s ekologicko-funkčnými priestormi (EFP) nasledovne: zóna A je zároveň EFP 1, zóna B je EFP 2, zóna D je EFP 3.

Podľa druhu pozemkov sa v území PR Dálovský močiar nachádzajú trvalé trávne porasty, vodné plochy, orná pôda, zastavaná plocha a nádvorie a ostatná plocha (Tab.4)

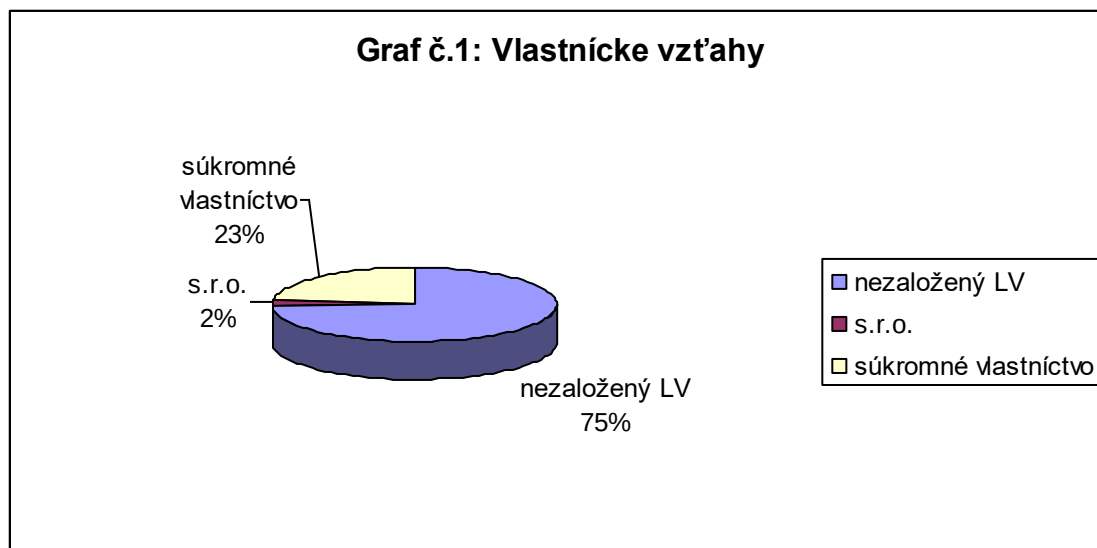
Tab.4: Výmera v členení podľa druhov pozemkov (stav C KN)

druh pozemku	výmera v ha			Zastúpenie v %
	EFP 1	EFP 2	EFP 3	
orná pôda	-	-	60,32	73,56
TTP	14,593	5,104	-	24,02
vodná plocha	0,254	-	0,89	1,39
zastavaná plocha a nádvorie	0,065	0,026	-	0,1
ostatná plocha	-	-	1,064	1,29
Spolu	82,3			100,00

Výmery sú spracované podľa stavu katastra nehnuteľností k novembru 2017

V PR Dálovský močiar patria parcely do k. ú. Veľká nad Ipľom. Na parcelách, kde sú založené listy vlastníctva prevláda súkromné vlastníctvo (19,28 ha, 23 %) nad vlastníctvom s.r.o. (1,54 ha, 2 %). Na výmere 61,48 ha (75 % územia) nie sú založené listy vlastníctva v registri C katastra nehnuteľností.

Graf č. 1: Zatriedenie plôch podľa vlastníctva (súkromné, s.r.o., nezaložený LV)

Parcelný stav zodpovedá aktuálnej databáze katastra nehnuteľností k novembru 2017 (www.katasterportal.sk).

Obhospodarovateľom parciel v zóne B a v zóne D je v súčasnosti podľa dostupných dát jeden miestny súkromne hospodáriaci roľník (SHR).

Zóna A (EFP 1) – po ústupe pasenia a kosenia v území prebieha sekundárna sukcesia t.j. zarastanie náletovými drevinami (vrby). Záujmové územie je mokrad', jej dynamika je závislá od vodného režimu územia. Na okraji tejto plochy boli v minulosti vybudované 2 odvodňovacie kanály, ktoré v súčasnosti boli zanesené a ich funkcia bola tým obmedzená. V území prebiehajúca sekundárna sukcesia, ktorá má nepriaznivý vplyv na biotop Vo2 (3150). Zóna je taktiež veľmi ovplyvnená vodným režimom. V súčasnosti tu je bezzásahový režim a absentujú tu aj manažmentové opatrenia.

Zóna B (EFP 2) – územie je v súčasnosti kosené. Približne pred 10 rokmi boli tieto lúky čiastočne zorané. V súčasnosti sa stav týchto lúk z ekosozologického hľadiska postupne zlepšuje.

Zóna D (EFP 3) – na časti plochy je LPIS evidovaný. Malá časť územia je kosená, na väčšej časti územia je sektorová pastva hovädzieho dobytku v počte 45 – 60 jedincov v 2 – 4 sektoroch (2016, elektrické oplôtky do r. 2016). V závislosti od vodného režimu lokality v jednotlivých rokoch prebieha na časti plôch pred pastvou aj kosenie travinno-bylinných porastov. Konkrétny spôsob užívania tejto zóny sa však mení podľa rokov. Na druhej časti tejto zóny (časť EFP 3) nie je v súčasnosti zabezpečené poľnohospodárske obhospodarovanie lokality, toto územie nie je v súčasnosti zaradené do LPIS. V tejto časti EFP 3 je vysoká pokryvnosť náletových drevín (biotop Kr8 – Vŕbové kroviny stojatých vôd). Cez územie vedie trasa veľmi vysokého napätia (VVN).

Územie PR Dálovský močiar je poľovnícky obhospodarované. Poľovný revír spadá do srnčej poľovnej oblasti, kde je hlavným druhom poľovnej zveri srnčia zver, ale vyskytuje sa tu aj jelenia a diviacia zver, z malej zveri zajac poľný a bažant poľovný. V zóne A (EFP 1) je podľa § 16 zákona zakázané usmrcovať živočíchy.

Územie ako celok je ohrozené nepriaznivým stavom vodného režimu z blízkeho okolia (napr. meliorácie, vyrovnanie potokov, vyrubovanie nelesnej drevinovej vegetácie, ťažba štrku).

2.3. Návrh zásad a opatrení využívania územia a jeho okolia z hľadiska cieľov ochrany

Na dosiahnutie cieľov ochrany je možné vyčleniť zásady a opatrenia z hľadiska nasledovných faktorov:

- Činnosti na zabezpečenie vodného režimu lokality – vodohospodárske činnosti
- Poľnohospodárska činnosť
- Poľovníctvo
- Monitoring
- Geodetické činnosti
- Environmentálna výchova – práca s verejnosťou.

Činnosti na zabezpečenie vodného režimu lokality – vodohospodárske činnosti

- toky (Ipeľ, Mašková) v území sú dlhodobo ovplyvnené vodohospodárskou činnosťou, vodohospodárske zásahy vplývajú na vodný režim lokality, a tým aj na stav predmetov ochrany PR Dálovský močiar, je potrebné ich usmerniť v prospech predmetov ochrany,
- stav odvodňovacích a melioračných kanálov vplýva na vodný režim lokality, a tým aj na stav predmetov ochrany PR Dálovský močiar, je potrebné ich stav zlepšiť v prospech predmetov ochrany,
- je potrebné zabezpečiť v prospech predmetov ochrany PR Dálovský močiar vhodný vodný režim lokality podľa potreby aj manažmentovými opatreniami a riadenými zásahmi.

Poľnohospodárska činnosť

- na stav lúčnych biotopov vyskytujúcich sa v území má pozitívny vplyv pravidelné obhospodarovanie kosením pri súčasnom dodržaní špecifických opatrení v prospech predmetov ochrany,
- je potrebné zabezpečiť zmenu druhu pozemku v zóne D z ornej pôdy na trvalý trávny porast (parcela registra C katastra nehnuteľností č. 1292/73),
- zakázať rozoranie trvalých trávnych porastov (TTP) resp. zmenu druhu pozemku TTP na iný druh pozemku, zamedziť nevhodnému obhospodarovaniu travinno-bylinných biotopov (dosievanie, diskovanie, používanie pôdnych fréz, pravidelné mulčovanie s ponechaním biomasy, používanie chemických prípravkov na TTP),
- zabezpečiť v prospech predmetov ochrany vhodné vypásanie lokalít, rozšíriť pastvu alebo kosenie, na celej ploche PR Dálovský močiar,
- na travinno-bylinných biotopoch udržať nelesnú drevinovú vegetáciu v dostatočnom rozsahu, vo vhodnej štruktúre a disperzii,
- usmerniť lokalizáciu miest na prikrmovanie a napájanie hospodárskych zvierat,
- realizovať mapovanie inváznych druhov rastlín, zabezpečiť ich odstránenie a realizovať opatrenia proti ich šíreniu.

Poľovníctvo

- na predmety ochrany nemá v súčasnom rozsahu priamy negatívny vplyv,
- je potrebné usmerniť lokalizáciu poľovníckych zariadení a krmelcov pre poľovnú zver a zabezpečiť starostlivosť o krmelce (krmoviská), ktoré sú často zdrojom šírenia inváznych a ruderalných druhov rastlín.

Monitoring a špecifický manažment

- realizácia aktivít zameraných na pravidelný monitoring druhov a biotopov európskeho významu, na jeho základe doplnenie predmetov ochrany,
- realizácia hydrogeologických štúdií na zistenie vodného režimu lokality,
- zlepšiť priaznivý stav biotopov a priaznivý stav biotopov cieľových druhov pomocou manažmentových opatrení (opatrenia najmä cez druhovú ochranu).

Geodetické činnosti

- vytyčenie hraníc lomových bodov 7 až 16 v zóne D (EFP 3).

Environmentálna výchova – práca s verejnosťou

- zvýšiť informovanosť verejnosti o význame lokality.

PR Dálovský močiar je rozčlenená na tri ekologicko-funkčné priestory (EFP). EFP 1 tvoria rôzne typy mokradí v 5. stupni ochrany (15,1176 ha). EFP 2 (na výmere 5,0250 ha) tvoria trvalé trávne porasty (lúky) v 4. stupni ochrany a do EFP 3 (s výmerou 62,3075 ha) je zaradená orná pôda, ostatná plocha a vodná plocha (tok Mašková) s 2. stupňom ochrany.

Opatrenia pre jednotlivé ekologicko-funkčné priestory

EFP 1

- Na plochách, ktoré nie sú poľnohospodársky využívané, vypracovať realizačné projekty revitalizácie travinno-bylinných biotopov s ponechaním dostatočného množstva nelesnej stromovej a krovinovej vegetácie (ďalej „NDV“) - kosenie a odstránenie biomasy resp. pasenie v prospech predmetov ochrany (podmienky určiť na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona).
- Vypracovať realizačné projekty revitalizácie vodných biotopov - odstránenie nánosov a vybagrovanie plôch za účelom tvorby otvorenej vodnej hladiny s možnosťou výsadby vhodnej autochtónnej vegetácie v prospech predmetov ochrany (podmienky určiť na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona).
- Umožniť extenzívnym spôsobom prepásanie lokality (EFP 1 + EFP 2) – počet hospodárskych zvierat a intenzita prepásania sa určí na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk. Opatrenie riešiť cez § 29 zákona.

EFP 2

- Zabezpečiť kosenie lokality s ponechaním NDV (EFP 1 + EFP 2, ideálny stav 10 – 20 %, mozaikovite, max. do 40 % NDV) podmienky určiť na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk. Opatrenie riešiť cez § 29 zákona.
- Podporiť a usmerniť kosenie od stredu k okrajom, alebo od jedného kraja ku druhému kraju. Vylúčiť podporu kosenia od okrajov k stredu.
- Časovo a priestorovo (5 metrové nekosené pásy, ktoré sa pokosia až druhý rok) usmerniť kosenie lúk s výskytom krvavca (*Sanguisorba officinalis*), podmienky určiť na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk. Opatrenie riešiť cez § 29 zákona.
- Vylúčiť umiestnenie krmovísk pre hospodárske zvieratá a krmelcov pre poľovnú zver, vylúčiť umiestnenie poľovníckych zariadení.
- Umožniť extenzívnym spôsobom prepásanie lokality (EFP 1 + EFP 2) – počet hospodárskych zvierat a intenzita prepásania sa určí na základe výskumov, hodnotení

a odborných stanovísk. Opatrenie riešiť cez § 29 zákona.

EFP 3

- Podporovať kosenie resp. chov hospodárskych zvierat a pasenie na TTP. Zabezpečiť vypásanie alebo kosenie lokality s ponechaním NDV (ideálny stav 10 – 20 % NDV, mozaikovite, max. do 40 %), počet hospodárskych zvierat a intenzita prepásania sa určí na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk. Opatrenie riešiť cez § 29 zákona.
- Zmeniť druh pozemku v zóne D z ornej pôdy na trvalý trávny porast (parcela registra C katastra nehnuteľností č. 1292/73).
- Rozšíriť obhospodarovanie travinno-bylinných biotopov (LPIS) na území EFP 3.
- Zabezpečiť pre poľnohospodárov akceptáciu vyššieho pomeru nelesnej drevinovej vegetácie (NDV) z dôvodu zabezpečenia ochrany cieľových druhov (biodiverzity) ako umožňujú súčasné podmienky poľnohospodárskych dotácií. Zhodnotiť legislatívne bariéry, ktoré bránia tejto akceptácii v UEV, v prípade ak nie je iné riešenie, upraviť národnú legislatívu resp. príslušné normy za účelom akceptácie tejto možnosti. Zabrániť homogenizácii krajiny, vylúčením takých poľnohospodárskych dotácií z územia UEV, ktoré majú z hľadiska ochrany cieľových druhov a biotopov negatívny vplyv. Pravidelne prehodnotiť agroenvironmentálne dotácie z hľadiska predmetu ochrany a zabezpečiť kontrolu dodržiavania nastavených podmienok v spolupráci so Správou CHKO Cerová vrchovina.
- Usmerniť výrub drevín „krovinami zarastených TTP“ – manažment krovín, ponechanie NDV (ideálny stav 10 – 20 % NDV, mozaikovite, max. do 40 %), podmienky určiť na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk. Opatrenie riešiť cez § 29 zákona.
- Zabezpečiť, aby na pasení a kosení obhospodarovaných trávnych porastoch, rozsah NDV neprekročil max. 40 % z celkovej plochy.
- Časovo a priestorovo (5 metrové nekosené pásy, ktoré sa pokosia až druhý rok) usmerniť kosenie lúk s výskytom krvavca (*Sanguisorba officinalis*), podmienky určiť na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk. Opatrenie riešiť cez § 29 zákona.
- Podporiť a usmerniť kosenie od stredu k okrajom, alebo od jedného kraja ku druhému kraju.
- Usmerniť vypásanie lokality, vhodné je vypásanie pod dozorom pastiera resp. sektorové vypásanie lokality (2 - 4 sektory) s možnosťou používania elektrického oplôtku (max. päťrad a jeden rad optickej pásky). Nepovoliť oplocovanie pozemkov pletivom.
- Usmerniť umiestnenie krmovísk pre hospodárske zvieratá a krmelcov pre poľovnú zver.
- Zabezpečiť ochranu solitérov a výsadbu autochtónnych drevín: dub letný (*Quercus robur*), topol biely (*Populus alba*), topol čierny (*Populus nigra*), brest väzový (*Ulmus laevis*), jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*) a pod.

Na celom území (EFP 1, EFP 2, EFP 3)

- Zakázať rozoranie TTP a zmenu druhu pozemku TTP na iný druh pozemku.
- Zabezpečiť vhodný vodný režim lokality s možnosťou vybudovania pohyblivých hatí a stavidiel aj s možnosťou čiastočného zatopenia územia (časové a priestorové usmernenie), podmienky určiť na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk. Opatrenie riešiť cez § 29 zákona.
- Zabezpečiť vznik nových reprodukčných lokalít pre obojživelníky a možnosť revitalizácie melioračných kanálov na zabezpečenie vhodného vodného režimu lokality v prospech predmetov ochrany – podmienky určiť na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk. Opatrenie riešiť cez § 29 zákona.
- Na plochách TTP a ostatných nelesných plochách, ktoré nie sú poľnohospodársky využívané vypracovať projekty obnovy travinno-bylinných biotopov (s podmienkou ponechania stromovej a krovinovej vegetácie s ohľadom na nároky predmetov ochrany), podmienky určiť na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona.
- Usmerniť výrub drevín „krovinami zarastených TTP“ manažment krovin, ponechanie NDV (ideálny stav 10 – 20 % NDV, mozaikovite, max. do 40 %), podmienky určiť na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk. Opatrenie riešiť cez § 29 zákona.
- Zakázať dosievanie trávnych zmesí, diskovanie, pravidelné mulčovanie s ponechaním biomasy a použitie pôdnej frézy. Vylúčiť používanie chemických prípravkov (okrem chemických látok na usmernenú likvidáciu invázných druhov rastlín).
- Podporovať kosenie lúk resp. chov hospodárskych zvierat a pasenie na TTP. Zakázať mulčovanie v období od 1.3. do 31.8. kalendárneho roka.
- Zabezpečiť elimináciu invázných druhov rastlín (mechanické ničenie, usmernené používanie chemických látok len bodovo, natieranie, ručné postrekovanie, podmienky určiť na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona).
- Zabezpečiť monitoring predmetov ochrany a pravidelný výskum územia, realizovať hydrogeologický výskum na zistenie vodného režimu lokality. Na základe nových odborných poznatkov realizovať hodnotenie efektívnosti opatrení a podľa potreby realizovať prehodnotenie programu starostlivosti.

3. Ciele starostlivosti a opatrenia na ich dosiahnutie

3.1. Stanovenie dlhodobých cieľov starostlivosti v nadväznosti na ekologicko-funkčné priestory a zóny

Dlhodobým/strategickým cieľom je: Dosiahnuť do roku 2027 zlepšenie stavu lúčneho a vodného biotopu (priblíženie sa čo najviac pôvodnému charakteru a štruktúre) a tým aj zlepšenie stavu populácií druhov živočíchov európskeho významu kunka červenobruchá, vydra riečna a udržanie populácií roháča obyčajného.

Cieľ je rovnaký pre všetky zóny aj ekologicko-funkčné priestory.

3.2. Stanovenie operatívnych cieľov v nadväznosti na ekologicko-funkčné priestory a zóny

Operatívny cieľ 1: Do roku 2027 dosiahnuť zlepšenie stavu biotopu európskeho významu Vo2 (3150) Prirodzené eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a /alebo ponorených cievnatých rastlín typu *Magnopotamion* alebo *Hydrocharition* a tým aj zlepšenie stavu biotopov druhov európskeho významu kunka červenobruchá a vydra riečna z kategórie B/dobry do kategórie A/výborný.

Operatívny cieľ 2: Do roku 2027 dosiahnuť zlepšenie stavu biotopu európskeho významu Lk1 (6510) Nížinné a podhorské kosné lúky zo kategórie C/nepriaznivý do kategórie B/dobry a zachovanie súčasného stavu biotopu národného významu Lk7 Psiarkove aluviálne lúky a vytvorenie podmienok pre udržanie stavu populácií druhu roháč obyčajný v kategórii C/narušený.

Operatívny cieľ 3: Zabezpečiť pravidelné získavanie informácií o stave predmetov ochrany.

Operatívny cieľ 4: Zvýšenie povedomia verejnosti o hodnotách a potrebách ochrany územia s cieľom eliminovať negatívne vplyvy, ktoré ohrozujú alebo by mohli ohroziť predmety ochrany v území.

3.3. Navrhované opatrenia, stanovenie harmonogramu ich plnenia, určenie subjektu zodpovedného za ich plnenie, stanovenie merateľných indikátorov ich plnenia

Činnosti na zabezpečenie vodného režimu lokality – vodohospodárske činnosti.	
Operatívny cieľ 1: Do roku 2027 dosiahnuť zlepšenie stavu biotopu Vo2 (3150) Prirodzené eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a /alebo ponorených cievnatých rastlín typu <i>Magnopotamion</i> alebo <i>Hydrocharition</i> a tým aj zlepšenie stavu biotopov druhov európskeho významu kunka červenobruchá a vydra riečna z kategórie B/dobry do kategórie A/výborný.	
Merateľný ukazovateľ plnenia: v roku 2027 dosiahnutý stav A biotopu Vo2 (3150) a druhov kunka červenobruchá a vydra riečna	
Opatrenie	Realizácia projektov na zabezpečenie vhodného vodného režimu lokality a zlepšeniu stavu biotopu 3150 a biotopov druhov kunka červenobruchá (<i>Bombina bombina</i>), vydra riečna

1.1.	(Lutra lutra).					
	Merateľný indikátor plnenia: realizácia projektov v súlade so záujmami ochrany prírody, vytvorenie podmienok na zlepšenie stavu predmetov ochrany.					
číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
1.1.1.	Realizačné projekty: zabezpečenie vhodného vodného režimu lokality s možnosťou vybudovania pohyblivých hatí a stavidiel aj s možnosťou čiastočného zatopenia územia (časové a priestorové usmernenie) na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona	realizácia projektu – vybudované pohyblivé hate a stavidlá	2019, 2020	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + SVP š.p., Povodie Horného Ipľa, SOS/BirdLife resp. iné organizácie	rozpočet ŠOP SR, projekty	1, 2, 3
1.1.2.	Realizačné projekty: odstránenie nánosov a vybagrovanie plôch za účelom tvorby otvorenej vodnej hladiny s možnosťou výsadby vhodnej autochtónnej vegetácie ohľadom na nároky predmetov ochrany (na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona)	realizácia projektu - odstránenie nánosov a vytvorenie otvorenej vodnej hladiny	2019, 2020	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + SOS/BirdLife resp. iné organizácie	rozpočet ŠOP SR, projekty	1, 3
1.1.3.	Realizačné projekty: tvorba reprodukčných lokalít pre obojživelníky a možnosť revitalizácie melioračných kanálov na zabezpečenie vhodného vodného režimu lokality v prospech predmetov ochrany – realizácia na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona	realizácia projektu – vytvorené reprodukčné lokality, príp. revitalizované melioračné kanále (na základe výskumov a odborných stanovísk)	2019, 2020, 2023	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + SOS/Birdlife resp. iné organizácie	rozpočet ŠOP SR , projekty	1, 2, 3

Poľnohospodárska činnosť

Operatívny cieľ 2: Do roku 2027 dosiahnuť zlepšenie stavu biotopu európskeho významu Lk1 (6510) Nížinné a podhorské kosné lúky zo kategórie C/nepriaznivý do kategórie B/dobrý a zachovanie súčasného stavu biotopu národného významu Lk7 Psiarkove aluviálne lúky.

Merateľný ukazovateľ plnenia: v roku 2027 dosiahnutý stav B biotopu Lk1 (6510) a zachovaný stav biotopu Lk7

Opatrenie 2.1.	Zabezpečenie obhospodarovania biotopov Lk1 (6510) a Lk7 kosením pri súčasnom dodržaní špecifických opatrení v prospech predmetov ochrany.					
	Merateľný indikátor plnenia: kosenie - dohoda o využívaní trvalo trávneho porastu (TTP), z hľadiska ochrany prírody vhodne obhospodarované TTP (výmera).					
číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
2.1.1.	Kosenie lokality s ponechaním NDV (EFP 2, EFP 3 - ideálny stav 10 – 20 % NDV, mozaikovite, max. do 40 %)	dohoda o využívaní pozemku, z hľadiska OP vhodne obhospodarovanie (realizované mozaikovité kosenie, ponechanie NDV)	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + užívateľ	rozpočet ŠOP SR, platby PRV, § 61	2, 3
2.1.2.	Kosenie od stredu k okrajom, alebo od jedného kraja ku druhému kraju. Vylúčiť kosenie od okrajov k stredu.	dohoda o využívaní pozemku, z hľadiska OP vhodne obhospodarovanie	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + užívateľ	rozpočet ŠOP SR, platby PRV, § 61	2, 3
2.1.3.	Kosenie: časovo a priestorovo (5 metrové nekosené pásy, ktoré sa pokosia až druhý rok) usmernenie kosenia lúk s výskytom krvavca (<i>Sanguisorba officinalis</i>) na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona	dohoda o využívaní pozemku, z hľadiska OP vhodne obhospodarovanie – 5 metrové nekosené pásy v danom roku	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + užívateľ	rozpočet ŠOP SR, platby PRV, § 61	2, 3
Opatrenie 2.2.	Zamedzenie nevhodného obhospodarovania travinno-bylinných biotopov (rozorávanie, zmena druhu pozemku, dosievanie, diskovanie, pravidelné mulčovanie používanie pôdných fréz, chemizácia TTP a pod.).					
	Merateľný indikátor plnenia: dohoda o využívaní trvalo trávneho porastu (TTP), z hľadiska ochrany prírody vhodne obhospodarované TTP (výmera).					

číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
2.2.1.	Zakázať rozoranie TTP a zmenu druhu pozemku TTP na iný druh pozemku.	dohoda o využívaní pozemku, pozemky využívané ako TTP	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + užívateľ, orgány OP	rozpočet ŠOP SR, platby PRV, § 61	1, 2, 3
2.2.2.	Zakázať dosievanie trávnych zmesí, diskovanie, pravidelné mulčovanie a pôdnu frézu. Vylúčiť používanie chemických prípravkov (okrem chemických látok na usmernenú likvidáciu inváznych druhov rastlín).	dohoda o využívaní pozemku, z hľadiska OP vhodne obhospodarovanie (bez dosiavania, diskovania, mulčovania a bez využitia pôdnej frézy a chemic. prípravkov)	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + užívateľ, orgány OP	rozpočet ŠOP SR, platby PRV, § 61	1, 2, 3
2.2.3.	Podporovať kosenie lúk resp. chov hospodárskych zvierat a pasenie na TTP. Zakázať mulčovanie v období od 1.3. do 31.8.	dohoda o využívaní pozemku, z hľadiska OP vhodne obhospodarovanie	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + užívateľ, orgány OP	rozpočet ŠOP SR, platby PRV, § 61	1, 2, 3
Opatrenie 2.3.	Zabezpečenie obhospodarovania travinno-bylinných biotopov (pasienkov) pasením pri súčasnom dodržaní špecifických opatrení v prospech predmetov ochrany.					
	Merateľný indikátor plnenia: pasenie - dohoda o využívaní trvalo trávneho porastu (TTP), z hľadiska ochrany prírody vhodne obhospodarované TTP (výmera).					
číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
2.3.1.	Zabezpečenie vhodného vypásania lokality, rozšírenie pastvy alebo kosenia, manažmentových opatrení na celú plochu PR Dálovský močiar podľa podmienok a predmetov ochrany na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona	dohoda o využívaní pozemku, z hľadiska OP vhodne obhospodarovanie – pasenie alebo kosenie	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + užívateľ, orgány OP	rozpočet ŠOP SR, platby PRV, § 61	1, 2, 3
2.3.2.	Podporovanie chovu hospodárskych zvierat a pasenia na TTP. Zabezpečenie vypásania alebo kosenia lokality s ponechaním NDV (ideálny	dohoda o využívaní pozemku, z hľadiska OP vhodne	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + užívateľ,	rozpočet ŠOP SR, platby PRV, § 61	1, 2, 3

	stav 10 – 20 % NDV, mozaikovite, max. do 40 %). Pasenie pod dohľadom pastiera, alebo sektorové vypásanie lokality (2 - 4 sektory), možnosť používania elektrického oplôtku (max. päťrad a jeden rad optickej pásy). Zakázať oplocovanie pozemkov pletivom. Počet HZ na VDJ a intenzita prepásania sa určí na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona	obhospodarovanie		orgány OP		
Opatrenie 2.4.	Revitalizácie travinno-bylinných biotopov s ponechaním dostatočného množstva nelesnej stromovej a krovitej vegetácie – ochrana a starostlivosť o NDV					
	Merateľný indikátor plnenia: dohoda o využívaní trvalo trávneho porastu (TTP), z hľadiska ochrany prírody vhodne obhospodarované TTP, zabezpečenie ochrany nelesnej drevinovej vegetácie, rozhodnutia orgánov OP, legislatíva, realizácia projektov.					
číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
2.4.1.	Usmerniť výrub drevín „krovinami zarastených TTP“ manažment krovín, ponechanie NDV (ideálny stav 10 – 20 % NDV, mozaikovite, max. do 40 %) na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona	Rozhodnutie orgánu OP - ponechané dreviny v primeranej miere	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + orgány OP, užívateľ + organizácie	rozpočet ŠOP SR, platby PRV,	1, 2, 3
2.4.2.	Na plochách TTP a ostatných nelesných plochách, ktoré nie sú poľnohospodársky využívané vypracovať projekty revitalizácie vodných a travinných biotopov (s ohľadom na nároky predmetov ochrany na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona	realizácia projektu – revitalizované vodné a travinné biotopy	2018-2020	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + užívateľ + organizácie	rozpočet ŠOP SR, platby PRV, projekty	1, 2, 3
2.4.3.	Zabezpečiť ochranu solitérov a výsadbu autochtónnych drevín: dub letný (<i>Quercus robur</i>), topoľ biely (<i>Populus alba</i>), topoľ čierny (<i>Populus nigra</i>), brest väzový (<i>Ulmus laevis</i>), jaseň šťihly	dohoda o využívaní pozemku, realizácia projektu – ochrany solitérnych drevín – podmienky pre	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + užívateľ + organizácie	rozpočet ŠOP SR, platby PRV, projekty	2, 3

	(<i>Fraxinus excelsior</i>) a pod.	výskyt druhu <i>Lucanus cervus</i>				
2.4.4.	Zabezpečiť pre poľnohospodárov akceptáciu vyššieho pomeru nelesnej drevinovej vegetácie (NDV) na LPIS z dôvodu zabezpečenia ochrany cieľových druhov (biodiverzity) ako umožňujú súčasné podmienky poľnohospodárskych dotácií. Zhodnotiť legislatívne bariéry, ktoré bránia tejto akceptácii v ÚEV, v prípade ak nie je iné riešenie, upraviť národnú legislatívu resp. príslušné normy za účelom akceptácie tejto možnosti. Zabrániť homogenizácii krajiny, vylúčením takých poľnohospodárskych dotácií z územia ÚEV, ktoré majú z hľadiska ochrany cieľových druhov a biotopov negatívny vplyv. Pravidelné prehodnotenie agroenvironmentálnych dotácií z hľadiska predmetu ochrany.	rokovania s PPA – akceptácia drevín na TTP pri krízových kontrolách, upravená legislatíva, zmenené prístupy vo vzťahu k hodnoteniu využívania dotácií z PRV a priamych platieb	počas platnosti PS	ŠOP SR a PPA (MŽP SR a MPRV SR)	rozpočet ŠOP SR	1, 2, 3
Opatrenie 2.5.	Usmerniť umiestnenie zariadení na kŕmenie pre hospodárske zvieratá					
	Merateľný indikátor plnenia: dohoda o využívaní trvalo trávneho porastu /TTP/, vhodne lokalizované zariadenia na kŕmenie a napájanie.					
číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
2.5.1.	Z hľadiska OP vhodná lokalizácia zariadení na kŕmenie a napájanie hospodárskych zvierat.	dohoda o využívaní pozemku – zariadenia na kŕmenie lokalizované tam, aby mali čo najmenší negatívny vplyv na predmety ochrany	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + užívateľ	rozpočet ŠOP SR, platby PRV, § 61	3

Opatrenie 2.6.	Odstránenie inváznych druhov rastlín (IDR)					
	Merateľný indikátor plnenia: eliminácia výskytu inváznych druhov rastlín (denzita a dominancia druhov, trendy) na minimálnu mieru, až úplné odstránenie z niektorých častí.					
číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
2.6.1.	Eliminácia inváznych druhov rastlín metódami uvedenými v prílohe 2a vyhlášky č. 24/2003 Z. z. (mechanické ničenie, usmernené používanie chemických látok len bodovo, natieranie, ručné postrekovanie na základe výskumov, hodnotení a odborných stanovísk, opatrenie riešiť cez § 29 zákona).	dohoda o využívaní pozemku, zníženie výskytu inváznych druhov v území	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina + užívateľ	rozpočet ŠOP SR, platby PRV, projekt	1, 2, 3
Opatrenie 2.7.	Zmeniť druh pozemku v zóne D z ornej pôdy na trvalý trávny porast (parcela registra C katastra nehnuteľností č. 1292/73).					
	Merateľný indikátor plnenia: zmenený druh pozemku.					
číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
2.7.1.	Zabezpečiť zmenu druhu pozemku z ornej pôdy na trvalý trávny porast – zosúladiť katastra nehnuteľností so skutkovým stavom na pozemku	Zmena druhu pozemku (výmera) – eliminácia negatívneho vplyvu, ktorý spočíva v rozoraní pozemku	2018 - 2020	Užívateľia, vlastníci Okresný úrad Lučenec a ŠOP SR S CHKO CV, užívateľ	rozpočet ŠOP SR,	3

Monitoring a manažmentové opatrenia biotopov a druhov

Operatívny cieľ 3: Zabezpečiť pravidelné získavanie informácií o stave predmetov ochrany.

Merateľný ukazovateľ: podklady o stave predmetov ochrany, zmene stavu a vplyvoch, ktoré naň pôsobia

Opatrenie 3.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring biotopov a druhov predmetu ochrany.					
	Merateľný indikátor plnenia: monitoring – dohoda o spolupráci s výskumnými pracoviskami, záverečná správa, aktualizácia zoznamu taxónov a biotopov.					

číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
3.1.1.	Monitoring biotopov a druhov predmetov ochrany - využitie štandardných metód monitoringu biotopov a druhov, ale aj leteckých fotografií, napr. dron, k posúdeniu zmien v štruktúre a textúre biotopov – cez § 29	záverečná správa – údaje z monitoringu predmetov ochrany – veľkosť populácií, stav obhospodarovania biotopov, druhové zloženie	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina, organizácie, inštitúcie	Rozpočet ŠOP SR, projekty	1, 2, 3
3.1.2.	Doplnenie predmetov ochrany	záverečná správa, zoznam taxónov a biotopov, ktoré by mohli byť považované za predmet ochrany v území	r. 2022, 2027	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina, organizácie, inštitúcie	Rozpočet ŠOP SR, projekty	1, 2, 3
3.1.3.	Hydrogeologické štúdie a merania	záverečná správa – údaje o stave vodného režimu v území a jeho ovplyvňovaní aktivitami v okolí	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina, organizácie, inštitúcie	Rozpočet ŠOP SR, projekty	1, 2, 3
3.1.4.	Hodnotenie efektívnosti opatrení na základe monitoringu predmetov ochrany a podľa potreby realizovať prehodnotenie PS	záverečná správa – zhodnotenie stavu predmetov ochrany vzhľadom k realizovaným opatreniam	r. 2022, 2027	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina, MŽP SR	Rozpočet ŠOP SR, projekty	1, 2, 3

Opatrenie 3.2.	Špecifický manažment biotopov a druhov.					
	Merateľný indikátor plnenia: manažmentové opatrenia (počet, ha)					
číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
3.2.1.	Špecifický manažment tvorba reprodukčných lokalít pre obojživelníkov - kunka červenobruchá	manažmentové opatrenia – vytvorené reprodukčné lokality pre kunku červenobruchú	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina, organizácie, užívateľ	Rozpočet ŠOP SR, projekty	1, 2, 3
3.2.2.	Špecifický manažment ďalších druhov a biotopov	manažmentové opatrenia – zamerané na cieľové druhy a biotopy – napr. vplyv mozaikovitého kosenia	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina, organizácie, užívateľ	Rozpočet ŠOP SR, projekty	1, 2, 3

Zvýšiť informovanosť verejnosti o význame lokality						
Operatívny cieľ 4: Zvýšenie povedomia verejnosti o hodnotách a potrebách ochrany územia s cieľom eliminovať negatívne vplyvy, ktoré ohrozujú alebo by mohli ohroziť predmety ochrany v území.						
Merateľný ukazovateľ plnenia: eliminované negatívne vplyvy v území, zlepšený prístup vlastníkov k starostlivosti o územie						
Opatrenie 4.1.	Zabezpečiť informovanosť širšej verejnosti o význame lokality					
	Merateľný indikátor plnenia: prednášky, workshopy, publikácie, tlačové správy, informačné materiály a pod.					
číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
4.1.1.	Informovanie verejnosti.	Prednášky, workshopy, publikácie, tlačové správy, informačné materiály.	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina, organizácie	Rozpočet ŠOP SR, projekty	1, 2, 3

Geodetické práce						
Operatívny cieľ 4: Zvýšenie povedomia verejnosti o hodnotách a potrebách ochrany územia s cieľom eliminovať negatívne vplyvy, ktoré ohrozujú alebo by mohli ohroziť predmety ochrany v území.						
Merateľný ukazovateľ plnenia: eliminované negatívne vplyvy v území, zlepšený prístup vlastníkov k starostlivosti o územie						
4.2	Geodetické práce – vytýčenie hraníc lomových bodov					
	Merateľný indikátor plnenia: geodetické vytýčenie hraníc lomových bodov					
číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
4.2.1.	Geodetické vytýčenie lomových bodov 7 až 16 (príloha 6.5).	Vytýčené lomové body v teréne.	2018-2019	ŠOP SR, geodeti	Rozpočet ŠOP SR, projekty	3

Poľovníctvo						
Operatívny cieľ 4: Zvýšenie povedomia verejnosti o hodnotách a potrebách ochrany územia s cieľom eliminovať negatívne vplyvy, ktoré ohrozujú alebo by mohli ohroziť predmety ochrany v území.						
Merateľný ukazovateľ plnenia: eliminované negatívne vplyvy v území, zlepšený prístup vlastníkov k starostlivosti o územie						
Opatrenie 4.3	Usmerniť poľovnícke využívanie územia					
	Merateľný indikátor plnenia: dohoda s užívateľom poľovného revíru					
číslo aktivity	opis aktivity	výstup – indikátor plnenia aktivity	termín	zodpovednosť	zdroje	EFP
4.3.1.	Vylúčiť umiestnenie krmelcov pre poľovnú zver, vylúčiť umiestnenie poľovníckych zariadení.	dohoda o usmernení výkonu práva poľovníctva	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina+ užívateľ PR	rozpočet ŠOP SR	1, 2
4.3.2	Usmerniť umiestnenie krmelcov pre poľovnú zver.	dohoda o usmernení výkonu práva poľovníctva	počas platnosti PS	ŠOP SR S CHKO Cerová vrchovina+ užívateľ PR	rozpočet ŠOP SR	3

4. Spôsob vyhodnocovania plnenia programu starostlivosti

Plnenie aktivít by malo byť kontrolované a vyhodnocované každoročne v závere roka na úrovni Správy CHKO Cerová vrchovina, v súlade s harmonogramom navrhovaných opatrení. Kontrola bude realizovaná samostatnou na to ustanovenou komisiou, v ktorej budú zástupcovia všetkých zainteresovaných subjektov. Vyhodnotenie aktivít programu starostlivosti s vlastníkom/užívateľom pozemkov bude uskutočnené 2-krát počas doby platnosti programu starostlivosti (2018-2027), raz po 5 rokoch (r. 2022) a raz celkové vyhodnotenie pred ukončením platnosti so stanovením predbežného návrhu opatrení na ďalšie obdobie.

V tabuľke je vyznačené predpokladané trvanie aktivity znakom x pre príslušný rok, fialovou farbou sú vyznačené interné kontroly a vyhodnocovania aktivít (úroveň Správy CHKO), červenou vyhodnotenie s vlastníkom /užívateľom pozemkov.

Tab. 7 Harmonogram aktivít a plán vyhodnocovania

Aktivita	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
1.1.1		x	x							
1.1.2.		x	x							
1.1.3.		x	x			x				
2.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.1.2.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.1.3.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.2.1.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.2.2.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.2.3.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.3.1.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.3.2.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.4.1.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.4.2.	x	x	x							
2.4.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.4.4.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.5.1.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.6.1.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.7.1.	x	x	x							
3.1.1.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.1.2.					x					x
3.1.3.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.1.4					x					x
3.2.1.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.2.2.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.2.1	x	x								
4.3.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.3.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Z vyhodnotenia a z kontroly plnenia aktivít bude vyhotovená správa o vykonanej kontrole. Správy z vyhodnotenia s vlastníkom/užívateľom pozemkov, budú zaslané orgánu ochrany prírody, ktorý schvaľuje program starostlivosti o chránené územie s prípadnými návrhmi na modifikáciu programu starostlivosti podľa výsledkov riešených aktivít. Modifikácie budú považované za dodatky programu starostlivosti a po prerokovaní a schválení orgánom ochrany prírody sa stanú integrálnou súčasťou programu starostlivosti.

5. Použité podklady a zdroje informácií

HALČINOVÁ, K., (ED.), 2011: Atlas druhov európskeho významu pre územia Natura 2000 na Slovensku. The Atlas of Species of European Interest for Natura 2000 Sites in Slovakia. Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva. Liptovský Mikuláš. 520 str.

KOROMPAI, T., (ED.), 2011: Rieka, ktorá spája. Komplexný výskum mokradí v povodí rieky Ipel'. BNPI. Eger. 24 str.

Projekt ochrany PR Dálovský močiar, r. 2009 (doplnenie r. 2012), ŠOP SR, S CHKO Cerová vrchovina

REZERVAČNÁ KNIHA Prírodnej rezervácie Dálovský močiar

RÚSES okresu Lučenec

STANOVÁ, V., VALACHOVIČ, M., 2002: Katalóg biotopov Slovenska. DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava, 225 str.

VYHLÁŠKA Krajského úradu životného prostredia v Banskej Bystrici č. 6/2012 z 26. apríla 2012, ktorou sa vyhlasuje prírodná rezervácia Dálovský močiar.

VYHLÁŠKA Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č.24/2003 z 31.1. 2003 v znení neskorších predpisov, ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny

VYHLÁŠKA Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č.20/2008 z 7.1. 2008, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Poiplie.

ZÁKON NR SR 543/2002 z 25.júna 2002 o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov

PROGRAM ROZVOJA VIDIEKA SR 2007-2013

ATLAS KRAJINY SR, 2002

POLÁK P., SAXA A., 2005: Priaznivý stav biotopov a druhov európskeho významu. ŠOP SR, Banská Bystrica, 736 s.

Výstupy z mapovania v území PR :

Šteffek, J. , 1996 (manuscript)) Príspevok k poznaniu mäkkýšov vodných nádrží Novohradu a ich okolia.

Krištín, A., 1996 (manuscript): Rovnokrídlovce (Orthoptera) a modlivky (Mantodea) vybraných lokalít Novohradu (Južné Slovensko),

Výstupy z mapovania v území PR r. 2014:

Mapovanie záujmových skupín chrobákov (Coleoptera) – Mgr. Roman Cséfalvay, PhD.

Faunistický prieskum motýľov, Branislav Endel, Ján Ošust

Výstupy z mapovania v území PR r. 2015:

Mapovanie nelesných biotopov, Ing. Richard Hrivnák, PhD.

Faunistický prieskum motýľov – pokračovanie 2015, Branislav Endel, Ján Ošust

Záverečná správa z prieskumu netopierov k dohode o vykonaní práce č.ŠOP/70/15, Ing. Ervín Hapl

Stanovisko k cieľovým druhom ÚEV – druhom európskeho významu v územiach európskeho významu PR Ťahan, PR Dálovský močiar a PR Pokoradzské jazierka a predbežný návrh opatrení, ktorými by bolo možné dosiahnuť zlepšenie ich stavu, r. 2015, Mgr. Roman Cséfalvay, PhD.

<http://mapire.eu/en/>

<http://www.sopsr.sk/ps.chvu2/files/Poiplie.pdf>

<https://intranet.biomonitoring.sk>

<http://www.sopsr.sk/ps.chvu2/files/Poiplie.pdf>

6. Prílohy

6.1. Mapa predmetov ochrany

6.2. Mapa identifikácie vlastnícko-užívateľských vzťahov

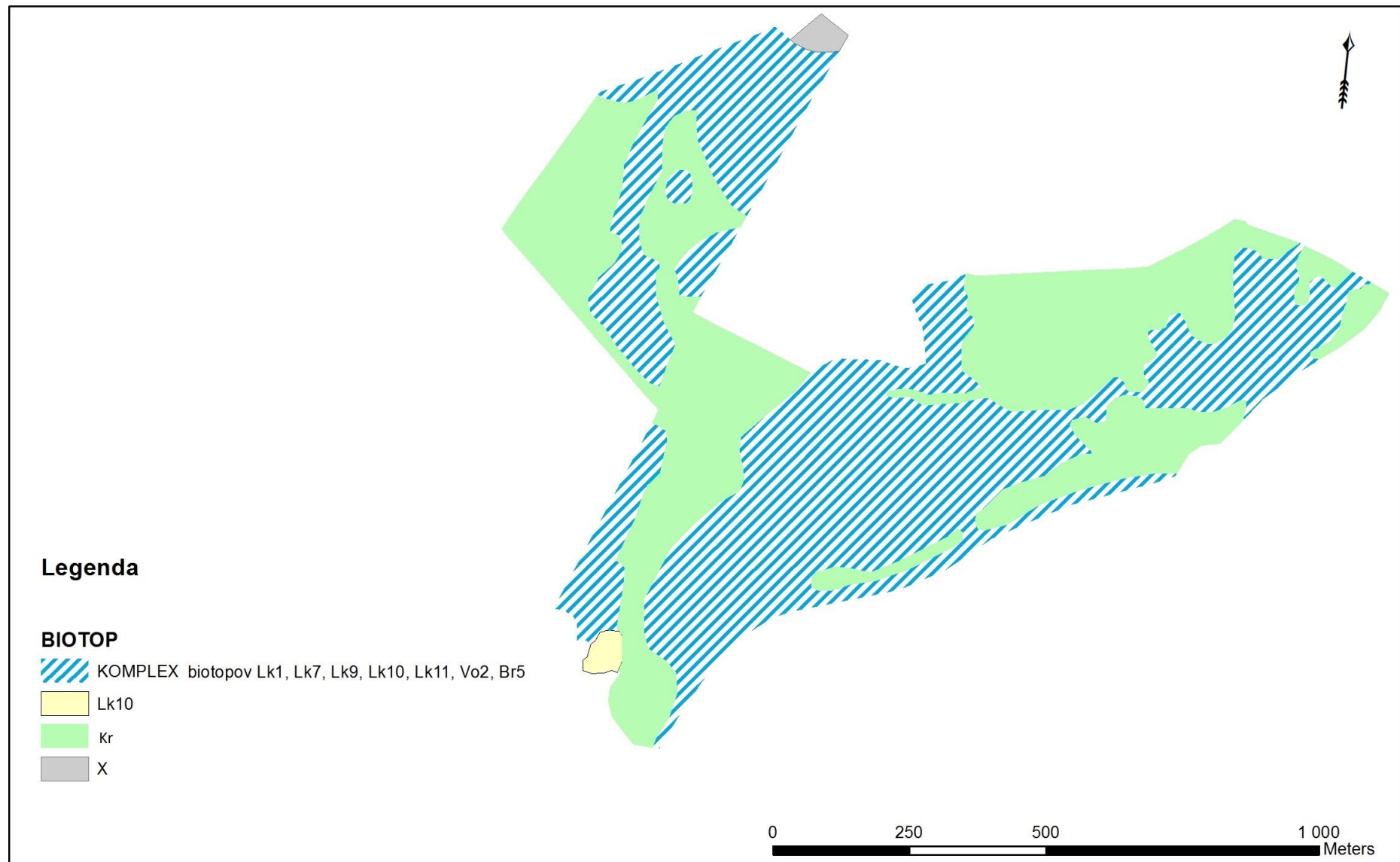
6.3. Mapa využitia územia

6.4. Mapa ekologicko-funkčných priestorov

6.5. Mapa zón

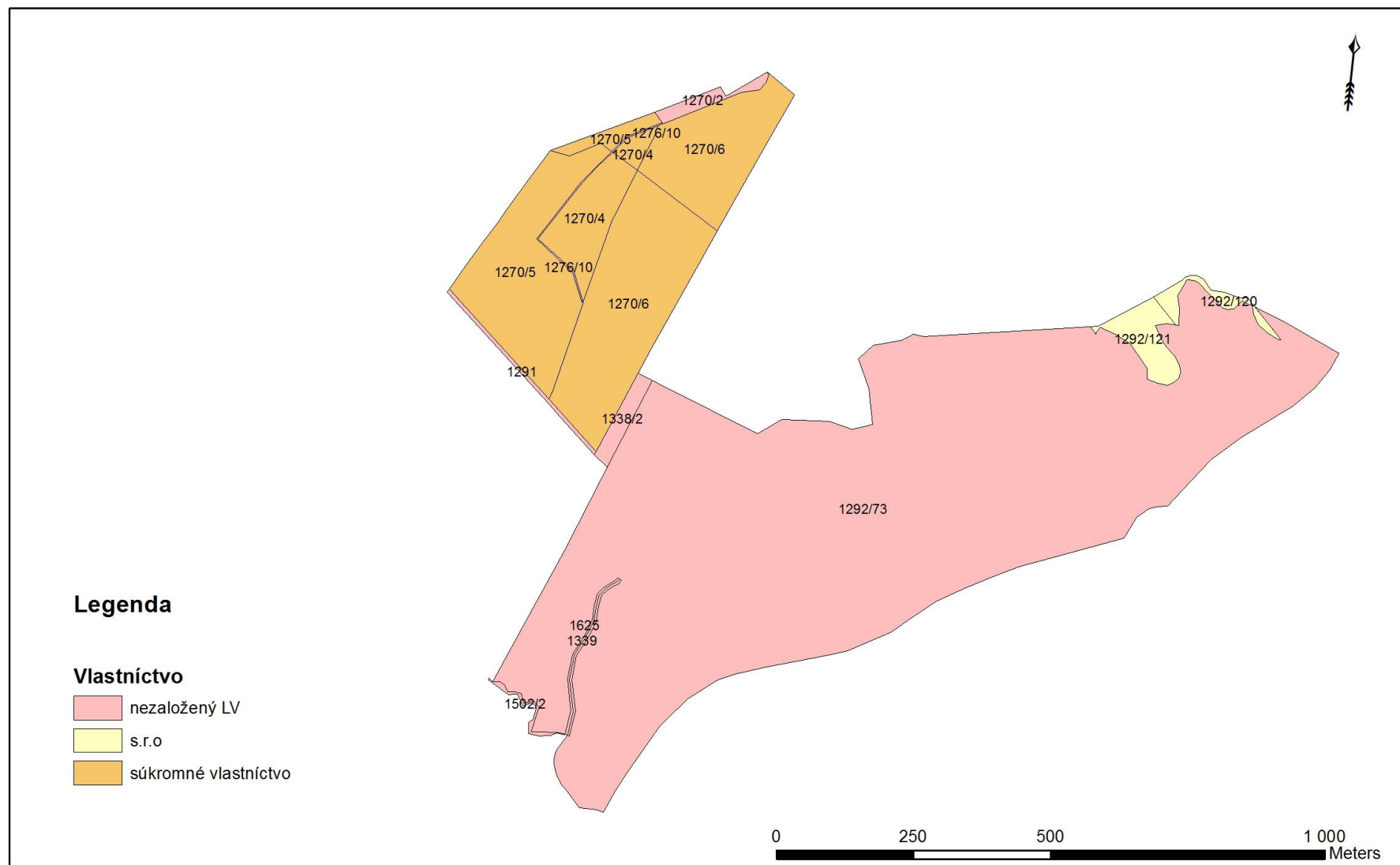
6.6. Mapy navrhovaných opatrení starostlivosti na jednotlivých EFP

6.1 Mapa predmetov ochrany

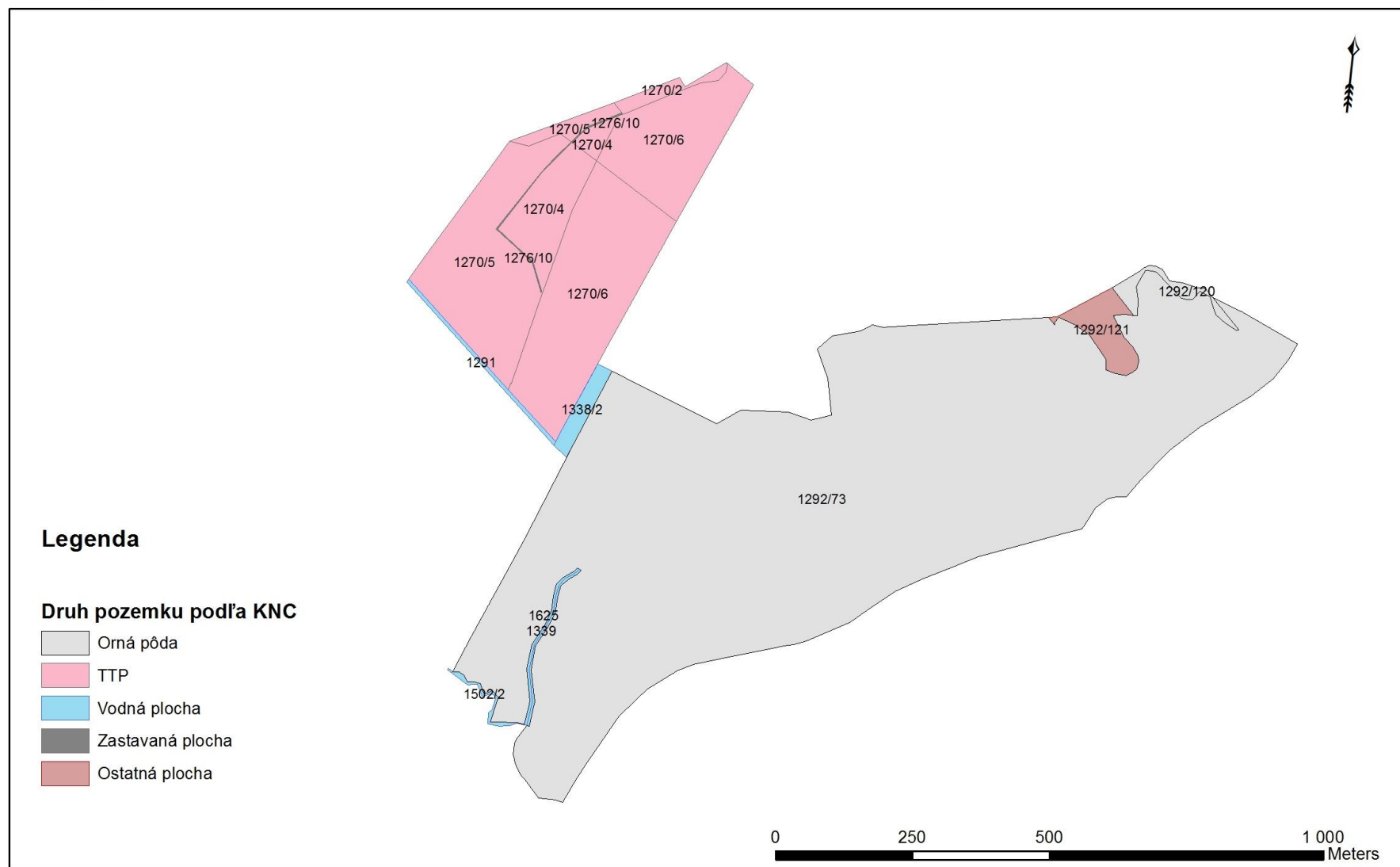
Tematické spracovanie © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica, S CHKO CV 2015

6.2. Mapa identifikácie vlastnícko-užívateľských vzťahov

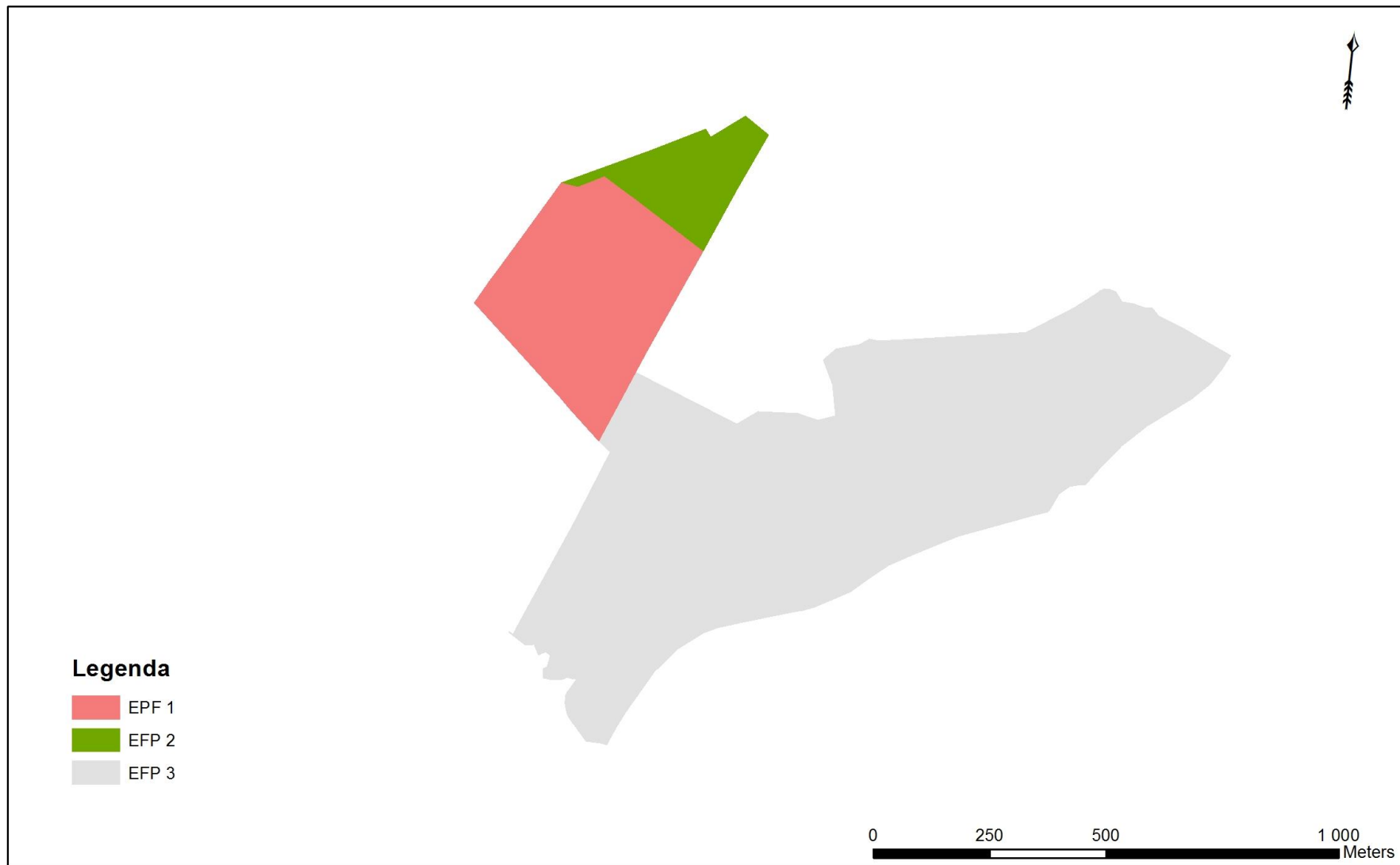
Neslúži na právne účely.
Informačný systém katastra nehnuteľností © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky;
Dátum poslednej aktualizácie: 10. 10. 2015
Tematické spracovanie © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica, 2016

6.3 Mapa využitia územia

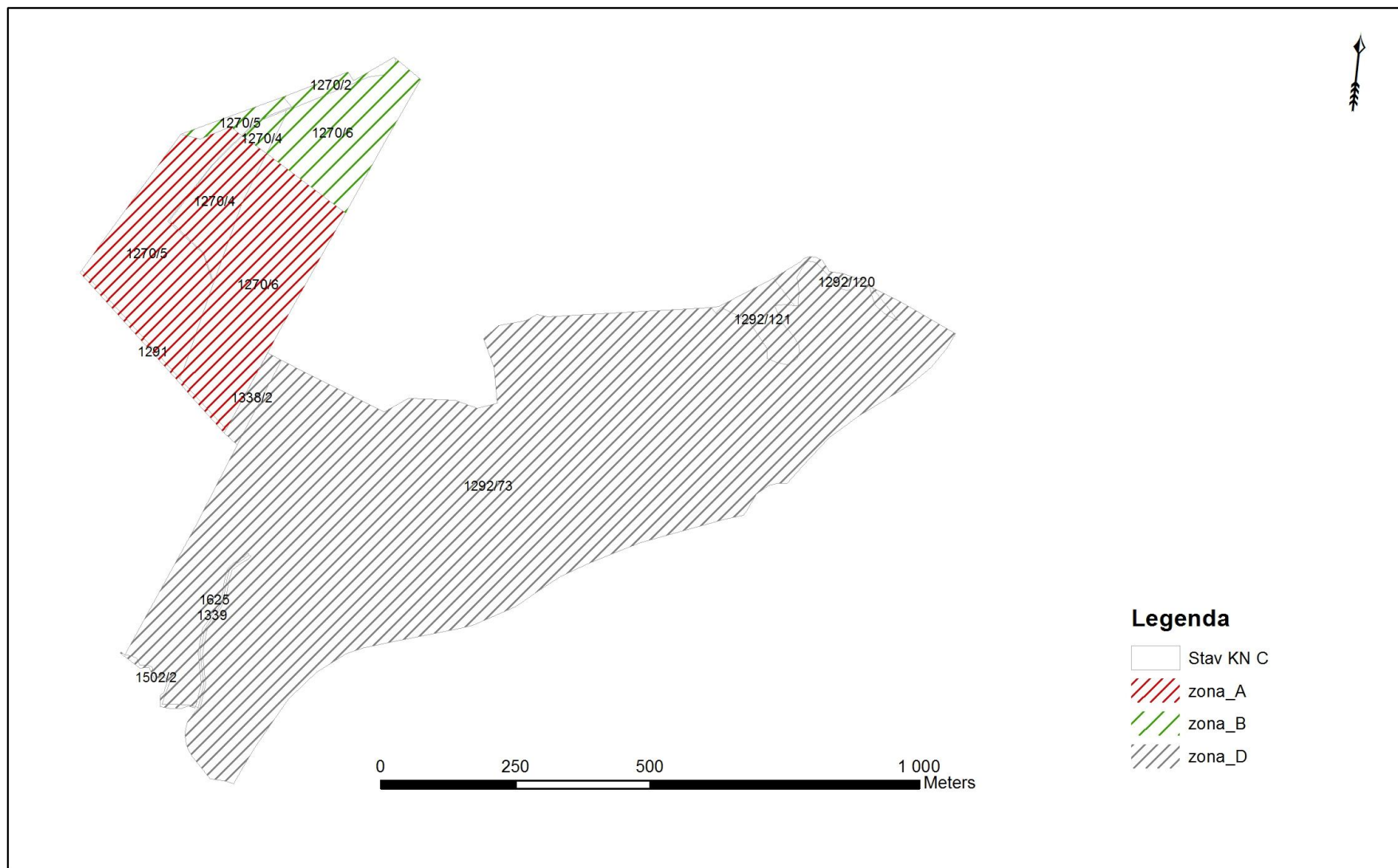
Neslúži na právne úkony.
Informačný systém katastra nehnuteľností © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky; Dátum poslednej aktualizácie: 10.2015
Tematické spracovanie © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica, S CHKO CV 2015

6.4 Mapa ekologicko-funkčných priestorov

Tematické spracovanie © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica, 2016

6.5 Mapa zón

Neslúži na právne úkony.
Informačný systém katastra nehnuteľností © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky; Dátum poslednej aktualizácie: 1.11.2015
Tematické spracovanie © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica, 2016

6.6 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti na jednotlivých EFP

